

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za romanistiku

BUGARSKO-RUMUNJSKI JEZIČNI DODIRI: PRIDJEVI
DIPLOMSKI RAD

Studentica: Martina Crnčec

Mentor: dr. sc. Petar Radosavljević

Zagreb, rujan 2015.

Universitatea din Zagreb
Facultatea de Filosofie
Departamentul de romanistică

CONTACTE LINGVISTICE ROMÂNNO-BULGARE: ADJECTIVUL
LUCRARE DE MASTERAT

Studentă: Martina Crnčec

Mentor: dr. Petar Radosavljević

Zagreb, septembrie 2015

CUPRINS

1. Introducere	1
2. Venirea slavilor la teritoriul României - începutul influenței	3
3. Împrumuturi lexicale slave în limba română	8
4. Categoria gramaticală a adjectivelor	14
4.1. Adjectivul în limba română	14
4.2. Adjectivul în limba bulgară	17
5. Adjectivele împrumutate din limba bulgară	22
5.1. Adjectivele care se referă la om, ființele vii și lucruri	24
5.2. Adjectivele care se referă la animale	29
5.3. Adjective care se referă la natură	30
5.4. Adjective care aparțin mai multe diferite categorii	31
5.5. Adjectivele cu alt sens în limba română și limba bulgară	33
5.6. Împărțirea adjectivelor privind folosirea adjectivelor de origine bulgară	38
6. Concluzii	40
7. Rezumat (în limba croată)	41
8. Referințe	42
Anexa	43

1. Introducere

Limba română este o limbă romanică, din grupul italic al familiei de limbi indo-europene. Din cauza amestecului culturilor diferite, limba română este foarte interesantă și variată.

Limba română conține 70% de cuvinte de origine latină dar caracterul său special, spre deosebire de celelalte limbi romanice, este prezent din cauză împrumuturi din limbile slave, dar și din greacă, germană, turcă și maghiară. Aceste împrumuturi din alte limbile străini în limba română se pot să explice prin condițiile istorice și geografice în care români au trăit¹.

Termenul contact lingvistic, din titlu lucrări, are două conotații, și înseamnă „atingere” și „legătură”, „relație” (însemnările sunt luate din Dictionarul explicativ al limbii române, 1998). Contactul lingvistic poate fi stabilit între orice fel de limbi, total diferite ca structură sau asemănătoare, legate sau nelegate genetic, în funcția relațiilor umane. Nicio limbă nu funcționează în izolare, fără contact cu alte limbi.

Se poate spune că limba română are elemente de limba latină, substrat traco-dacic, limbile slave și multe alte limbi. Datorită izolării sale geografice, limba română a fost prima limba care a fost separată din latina vulgară, și pentru același motiv, până în vremurile moderne, nu a intrat în contact cu alte limbi romanice. Se crede că limba română a devenit unică între secolele al 7-lea și al 10-lea când în România a fost prezentă o influență foarte puternică bizantină, și când a fost simțita influența puternică a limbilor slave, care se poate simți și astăzi.

Tema principală a acestei lucrări va fi influența slavă, respectiv, influența bulgară privind adjectivele în limba română.

La început va fi elaborata, pe scurt, o istorie care este legata de sosirea slavilor: cuceririle slavilor legate de români, o toponimie slavă (care a avut loc în limba română), începutul influenței limbii slave legate de agricultură din România și de feudalismului și începutul influenței bulgare în ceea ce privește vocabular.

După capitole de istorie urmează introducerea la împrumuturi slave lexicale în limbă română. În acest capitol va fi vorba despre împrumuturi în general, despre tipuri de împrumuturi, despre bilingvism, etc.

Din o parte de lucrare va fi vorba despre adjectiv în sensul gramatical, despre diferitele tipuri de adjective și despre comparația adjectivelor în limba română și în limba bulgară.

¹Firică 2010., p. 511-512

O mare parte de lucrare va fi dedicat lexicului care a fost influențat de către limba bulgară. În această lucrare vom ocupa cu adjectivele. Adjectivele care provin din limbă bulgară sunt extrase din Dicționar explicativ al limbii române (1998) și sunt clasificate în grupe în ceea ce privește ceea ce descriu (oameni, animale, lucruri, etc.). Apoi adjectivele sunt verificate în dicționarele bulgare respective dacă un adjectiv bulgar, sau o altă parte de vorbire (substantiv, verb, etc.), din care anumit adjectiv român a provenit, are același înțeles și sens în ambele limbi. Atunci sunt listate adjective care nu au același înțeles și sens în ambele limbi.

La sfârșitul lucrării se află concluzii, rezumat în limba croată, referințe și anexa cu lista adjectivelor românești în ordine alfabetică care au provenit din bulgară.

2. Venirea slavilor pe teritoriul României - începutul influenței

În ceea ce privește procesul completat de formarea limbii române Ivănescu afirmă că cu venirea slavilor începe o nouă fază de dezvoltare a limbii române în care romanii vor începe să împrumute cuvinte slave și vor înlocui numele toponimice dacice cu numele toponimice date de slavii. Venirea și asimilația slavilor va lăsa o urmă în limba română.²

Rosetti afirmă că elementul slav din limbă română, împreună cu elementele balcanice, contribuie la crearea caracterului particular al limbii române, față de celelalte limbi romanice și că în această privință, referim nu numai la vocabular român, ci și la uneltele gramaticale, din care unele dintre ele sunt luate din slavă.³

În secolul al 4-lea, goții și alte neamuri au venit la teritoriul de la nordul Dunării și încep să domnească la anumit teritoriul. Mai târziu, în secolul al 6-lea, au venit slavii care au fost cunoscuți sub numele de venedi (cei de pe Vistula), sclavini și anți.⁴

În secolul al 6-lea, când slavii au venit în regiunile la nordul Dunării, și rup un bloc romanizat (continuum lingvistic) care a constat din Dacia, Panonia de sus, Moesia superioară, Moesia de sus. Ei încep să învețe limba română și, astfel, ei se asimilează.⁵

Slavii au avut un rol important ca cuceritori. Ivănescu pretinde că slavii, din intenția sa de a se asimila, au mers din regiunile unde romanizarea a fost puternică (Dacia, Galia, Italia). Ei au asimilat populația romanizată din regiunile unde civilizația romană a fost distrusă (Peninsula Balcanică) și din regiunile periferice (regiunile peste fluviu Rin). Din cauză venirea slavilor, o parte de populația romanizată (strămoșii aromânilor de astăzi) au plecat la sudul Peninsulei Balcanice.⁶

În cuceririle lor, slavii au avut extrem de mare succes și astfel deja în secolul al 6-lea slavii ocupaseră Ungaria, Moldova și Muntenia, pătrunseră și în Dobrogea iar în secolul al VII-lea slavii au ocupat Ardealul, Crișana, Banatul, Oltenia și cea cea mare parte din Peninsula Balcanică. Ivănescu susține că la începutul veacului al 7-lea, românii au fost

² Ivănescu 1980, p. 267

³ Rosetti 1964, p. 28

⁴ Rosetti 1964, p. 29

⁵ Ivănescu 1980, p. 269

⁶ Ivănescu 1980, p. 269

separați de Imperiul roman de răsărit, iar asta a fost un eveniment important, care va schimba pentru totdeauna dezvoltarea ulterioară a limbii române.⁷

Se presupune că o parte din slavilor au mers la sud de Dunăre, unde au întâlnit poporul romanizat, dar cea mai mare parte a rămas în zonele cucerite, a venit în contact cu dacoromâni, și astfel încât în secolul al 7-lea a început influența slavă asupra poporului român. O parte dintre români, probabil dacoromâni, s-au retras în munți după sosirea slavilor, dar numai la început, iar mai târziu au trăit în simbioză cu slavii.

În ceea ce privește mijloacele de comunicare care slavii au utilizat între ele în secolele al 7-lea – al 10-lea slavii vorbeau numai dialecte deosebite, nu limbi deosebite, ca mai târziu, dar se poate vorbi despre limbă slavă literară numai din secolul al 9-lea. Ivănescu susține că toponimicele de origine slavă de pe teritoriul românesc (Zagra > Zagora în Năsăud, Tîrnave, Zlatna în Țara Moșilor, și Zlagna în regiunea Tîrnavelor, Moigrad, Bălgrad, Zlaști (acesta în Hațeg), Slănic, în Moldova de sud-vest, Vlașca, Dîmbovița, Prahova, Neajlov în Muntenia), ca și elementele slave vechi din limba română, ne arată că slavii care au fost asimilați de români au vorbit dialecte înrudite cu cele care vor fi numite mai târziu bulgărești...⁸

În ceea ce privește limba slavă care a influențat limba română unii învățați au crezut potrivit să numească „bulgară veche”, întocmai ca și aceea a lui Chiril și Metodieu. Ivănescu afirmă că este mai bine să se vorbească de limba slavă veche (paleoslavă) fiindcă pe vremea aceea slavii din Bulgaria nu se numea încă bulgari – numai după ce slavii din sudul Dunării vor fi cucerii de bulgarii de neam turcesc vor primi acest nume etnic.⁹

Gheorghe Ivănescu citează pe Emil Petrovic („Dacoslava“, pg. 269) care spune că caracterul fonetic bulgăresc al toponimiei slave din Transilvania e mai evident în județele Făgăraș, Sibiu, Tîrnava Mare, Tîrnava Mică, Alba, Turda, Hunedoara, Severin, și în zona de munte a Moldovei unde avem toponimice ca Bistrița și Slănic.¹⁰

În primele contactele dintre slavi și români, elementele slave care au intrat în limba română au un caracter popular, iar elementele slave cărturărești au pătruns târziu în țările

⁷ Ivănescu 1980, p. 267-268

⁸ Ivănescu 1980, p. 269

⁹ Ivănescu, 1980, p. 269

¹⁰ Ivănescu 1980, p. 272

românești nord-dunărene. Aceste elemente cărturărești au intrat în limba română în momentul când s-au constituit societății feudale.¹¹

Ocupația de bază a slavilor a fost agricultura iar același timp românii erau în mare parte păstori. Cu toate acestea, românii și înainte de sosirea slavilor cunosc agricultura. Ivănescu presupune că năvălirea slavilor a obligat pe mulți agricultori români din sudul Dunării să devină păstori, să-și schimbe deci radical modul de viață. Fiindcă slavii au fost agricultori, ei au fost venit pe teritoriul românesc care a fost potrivit pentru agricultură.¹²

Ivănescu pretinde că în terminologie româna existau numeroșii termeni agricoli de origine slavă din română și ca asta ne arată că a existat o puternică influență a slavilor asupra românilor, în evul mediu, în domeniu agriculturii; iar această influență n-ar fi fost posibilă, dacă românii ar fi avut o agricultură dezvoltată.¹³

Anterior de venirea slavilor, românii au avut o terminologie agricolă dezvoltată, de origine latină, care apoi s-a pierdut. Se presupune că acest lucru poate fi întâmplat din cauză dispariției lucrului la care se cuvintele referă sau unele cuvinte, pur și simplu, au fost înlocuite de cuvinte slave, care este, de obicei, consecința bilingvismului.

Dat fiind că împrumutarea cuvintelor este procesul independent, în unele părți ale țării un cuvânt fost împrumutat, și în alte părți nu. Nobilimea slavă ar putea impune o serie de termeni care au legătură cu societatea feudală, numele multor locuri și multe nume proprii. Desigur, în afară de impactul feudalismul slav există și impactul oamenilor obișnuiți, care au tranzacționat cu românii și Ivănescu zice că acest proces a avut loc probabil prin secolul al 11-lea, și pe tot teritoriul dacoromânesc, adică în Ardeal, Crișana, Maramureș, Banat, Oltenia, Muntenia și Moldova.¹⁴

Primii termeni slavi au pătruns în limba română între secolul al 7-lea și al 9-lea când s-au creat primele state feudale slave din Peninsula Balcanică. Populația creștină și-a reorganizat biserică în dependența de biserică din Constantinopol sub Boris I, iar mai târziu sub Simion. E evident că adoptarea liturghiei slave presupune existența statului.¹⁵

¹¹ Rosetti 1964, p. 34

¹² Ivănescu 1980, p. 277

¹³ Ivănescu 1980, p. 279

¹⁴ Ivănescu 1980, p. 357-358

¹⁵ Rosetti 1964, p. 34-35

Există un termen interesant care a venit din limbă bulgară și care este legat de societate feudală – termenul *boier*. Acest termenul a fost utilizat în Evul Mediu, în Țările Române și a însemnat stăpân de moșii, persoană din aristocrația feudală care a fost proprietarul de pământ și el a avut anumită imunitate dar și obligații militare.¹⁶

În secolele al 10-lea – al 11-lea, slavii din Peninsula Balcanică apar organizații în mici districte, numite *jupe* (župa) și aceste organizații au fost conduse de jupani sau cnezi, sub care se pot uni, mai multe clanuri. La acea vreme, s-au creat organizații mici care au purtat numele de *zadruga*.¹⁷

În secolele al 10-lea și al 11-lea slava veche influențează vocabularul privind armata, terminologia politică, religioasă și economică. Fiindcă se poate vorbi despre existența limbii bulgare, ca o limbă separată doar din secolul al 11-lea, Ivănescu a conchis că „o serie de cuvinte bulgare a pătruns în limba română din secolul al 11-lea.”¹⁸

Unii din termeni bulgari care au pătruns în limbă română între anii 1300 și 1400 sunt de origine greacă și acestea au fost cuvinte din terminologie religioasă, dar și din domeniul economiei. Deoarece acestea au fost cuvintele de origine greacă, unele popoare, în acest caz bulgarii, au preluat aceste cuvinte și când au făcut modificări, astfel modificate le-au impus la alte națiuni, și în acest caz, românii (de exemplu: gr. *kutí*, rom. și bug. *cutiija*). În plus față de cuvintele de origine greacă bulgari au preluat și transferat cuvintele de origine turcă, ca de exemplu rom. *odaie* <bug. *odaja* <tur. *oda*.¹⁹

Bulgara a fost influențată de limba greacă, pe cale literară, a împrumutat o serie de termeni grecești, dar influența romanică s-a exercitat în domeniul foneticii, în domeniul morfologiei și crearea articolului.²⁰

În acest proces de asimilare un rol cel mai important a avut limba. În timp ce românii au preluat anumite elementele slave, slavii au învățat limba română pentru că română a

¹⁶ Rosetti 1964, p. 34

¹⁷ Rosetti 1964, p. 33

¹⁸ Ivănescu 1980, p. 420

¹⁹ Ivănescu 1980, p. 558

²⁰ Rosetti 1964, p. 38

participat în prestigiul civilizației romane și în acest fel slavii s-au romanizat. Acest proces este cunoscut ca bilingvism și este explicat prin contactul direct între cele două limbi.²¹

Deși limba română are mai mult de „70% din cuvintele de origine latină”²², un caracter special îi dă chiar împrumutul cuvintelor din limbile slave, care are „aproximativ 20%”²³. Acest proces de împrumutul cuvintelor a fost proces de lungă durată, și se poate spune că el este încă în desfășurare.

²¹ Rosetti 1964, p. 36-37

²² Firică 2009, p. 511

²³ Firică 2009, p. 521

3. Împrumuturi lexicale slave în limba română

Împrumutul este un proces dinamic de mutare lexemelor dintr-o limbă în alta. În general se consideră împrumut tot ce intră din afară într-o limbă în perioade diferite.

Dintre factorii extralingvistici care favorizează împrumuturile sunt: vecinătatea geografică, conviețuirea populațiilor, raporturile (economice, politice, culturale) între comunități.

Mihăilă declară în studiu său lexico-semantic că „cuvintele se împrumută nu ca unități abstracte ale vocabularului, ci în situații concrete sociale și materiale, în anumite contexte de limbă, în funcție de necesitățile poporului care vorbește o limbă dată”²⁴. Din această declarație e evident că cuvintele nu înseamnă nimic fără context, cultură, stil de viață și că ele există numai datorită oamenilor. Oameni dau un sens sau mai multe sensuri cuvintelor în anumite situații.

În situația bilingvismului, când cineva utilizează pentru prima oară un cuvânt străin cu un anumit înțeles este normal că persoana aceea ignoră celelalte sensuri ale acestui cuvânt. În condițiile bilingvismului care durează de mult timp, contactului dintre două colectivități care vorbesc limbi diferite, cuvintele pot să înceapă intra dintr-o limbă la altă cu mai multe sensuri, bineînțeles, în diferite contexte.

Mihăilă pretinde că există două tipuri de împrumuturi:

- a) împrumuturi propriu-zise
- b) împrumuturi nelegate de noțiuni și obiecte noi²⁵

Împrumuturi propriu-zise se preiau din altă limbă cu obiectul sau noțiunea respectivă, iar celelalte au pătruns în o limbă datorită bilingvismului. În aceste condiții bilingvismului limba respectivă prelua cuvinte din alta limbă iar motivele pentru acest proces pot fi diferite, iar unul dintre motive poate fi și posibilitatea de expresia mai mare.

Cel cuvânt nou poate să coexiste cu cuvânt vechi și așa intră în relații de sinonimie, sau cel cuvânt vechi poate să dispară complet din întrebuințare.²⁶ Acest procesul de bilingvism de obicei durează un anumit timp. Odată cu bilingvismul începe și evoluția unei limbi asupra alteia.

²⁴ Mihăilă 1960, p. 225

²⁵ Mihăilă 1960, p. 11

²⁶ Mihăilă 1960, p. 11

Împrumuturi din limbile slave pătrundeau în limba română pe cale orală, „pe cale populară”²⁷, prin contactul direct dintre populații, în perioadă celor mai vechi contacte româno-slave (aproximativ dintre secolele al 6-lea – 12-lea) și mai târziu, în perioadă în care s-a început să scrie primele scrieri și cărți (până în secolul al 16-lea), „pe cale cultă”²⁸ prin cuvinte cărturărești.²⁹ Împrumuturi pe cale orale sunt cauza contactului direct și conviețuirea prelungită a popoarelor slavi și români. Împrumuturi pe cale cărturărească au intrat în limba română fiindcă limba slavă a fost utilizată în administrație, în biserică și în toate aspecte legaturilor cultural-politic dintre românii și slavii. Aceștia care au pătruns mai ales pe cale scrisă, unii dintre ei au devenit cu vremea populari.

Brâncuș afirmă că prin conviețuirea îndelungată a românilor cu slavii se explică și numărul mare de nume de persoane și de locuri împrumutate în română. Exemple din categoria onomasticii sunt următoarele: *Aldea, Balotă, Dan, Dragomir, Dobrea, Ganea, Manea, Marin, Mareș, Mihalcea, Mișu, Mircea, Mârza, Nanu, Neagoe, Nedelcu, Preda, Radu, Staicu, Stan, Stancu, Stoica, Vâlcu, Vlad, Vlaicu, Voinea*. Influența slavă a îmbogațit și toponimie din limba română: *Bălgrad* (azi Alba-Iulia), *Bistrița, Breaza, Cozia, Craiova, Ialomița, Ilfov, Loviște, Novaci, Ocna, Ohaba, Prahova, Predeal, Râmnic, Snagov, Vodița, Zlatna*.³⁰

În ceea ce privește inovații lexicale, s-a impus în română un număr important de prefixe și sufixe slave, care au devenit foarte productivi. Prefixele și sufixele se de obicei adăugă la baza cuvintelor origine latină sau traco-dacă. Prefixele slave sunt următoarele: *ne-* (*nebun*), *pre-* (*prelucra*), *râs-* (*râsturna*), iar sufixele sunt *-ice* (*pădurice*), *-că* (*lupoaică*), *-ean* (*muntean*), *-iș* (*luminiș*), etc.³¹

Brâncuș pretinde că primele texte care apar la români (cărți religioase, cronici, documente diverse) sunt redactate în limba slavă, și remarcă că denumirea de *limba slavă* în aceea perioadă reprezenta limba vorbită, iar denumire *slavonă* reprezenta limba scrisă.³²

²⁷ Brâncuș 2005, p. 72

²⁸ Brâncuș 2005, p. 72

²⁹ Mihăilă 1960, p. 9

³⁰ Brâncuș 2005, p. 75

³¹ Brâncuș 2005, p. 72

³² Brâncuș 2005, p. 72

Cele mai multe dintre cuvintele slave au intrat în limba română în secolul al 12-lea, iar majoritatea împrumuturilor care au intrat sunt substantive.³³ Mihăilă zice că unii cercetători ai elementului slav în limba română cred că cuvintele slave care sunt prezente în limbă română adesea denumesc termene primitive. El crede că numeroase cuvinte slave în română nu sunt numai „împrumuturi“, ci ceva mai mult.³⁴

Împrumuturile slave poate fi împărțite în doua grupuri:

- a) împrumuturi slave care denumesc anumite inovații materiale (cuvinte referitoare la agricultură, pescui, etc.)
- b) împrumuturi slave nelegate de inovații (substantive care se referă la corpul omenesc sau stări sufletești, verbe cu sensul „a vorbi” și altele, adjective și adverbe, etc.)³⁵

În perioadă când slavii au ajuns în contact cu români, românii aveau mai multe cuvinte autohtone decât astăzi.³⁶

Mihăilă și a împărțit împrumuturi slave din punct de vedere semantic (în ceea ce privește sensurile lor) în trei categorii:

- a) cuvinte monosemantice care și-au păstrat sensul
- b) cuvinte slave polisemantice
- c) cuvinte cu sensuri noi în limba română³⁷

Cuvinte monosemantice și-au păstrat sensul inițial, identic, în toate limbile slave în care aceste cuvinte există. Din această categoria împrumuturilor intră numele unor animale (*veveriță*), păsări (*vrabie*), pești (*știucă*), plante (*morcov*), cuvinte care se referă la relief (*poiană*) și la terenuri (*țelină*). Există și altă grupă împrumuturilor care este inclusă în împrumuturile monosemantice și se denumește cultură materială a omului, care era foarte importantă și care include denumiri ale părților plugului (*plaz*), nume de unelte agricole

³³ Mihăilă 1960, p. 8

³⁴ Mihăilă 1960, p. 10

³⁵ Mihăilă 1960, p. 10

³⁶ Mihăilă 1960, p. 10

³⁷ Mihăilă 1960, p. 223

(*greblă*), nume de mijloace transporte și părți ale lor (*sanie*), diverse unelte și obiecte casnice și gospodărești și părți ale lor (*stîlp*), etc. Tot așa în această grupă intră și verbele care sunt legate de muncile agricole (*a plivi*), procese tehnice (*a prăji*). Când se spune că aceste cuvinte nu-și schimbă sensul, e evident că asta nu este complet adevărat. Întrebuințările cuvintelor aceștia poate fi variate, cu alte cuvinte, ele se pot să schimbe din punct de vedere semantic.³⁸

Cuvinte slave polisemantice sunt acele cuvinte ale căror sensuri corespund sensurilor cuvintelor sud-slave. Această categoria cuvintelor se poate împărți la două grupuri:

- a) cuvinte polisemantice în limbile slave, intrate în limba română cu un singur sens special
- b) cuvinte polisemantice în limbile slave, care și-au păstrat aceleași sensuri în română³⁹

Pentru prima categoria cuvintelor polisemantice Mihăilă exemplifică cu un verb de origine slavă *a prăși*. Acest verb *a prăși* corespunde verbului bulgar *npaaua*. În limba română verbul *a prăși* are două sensuri: '1. a face praf; 2. a săpa' iar în limbă bulgară înseamnă: '1. a face praf; 2. a prăfui, a acoperi cu praf, a umple de praf'. În ciudă faptului că română a preluat cuvânt din bulgară cu un singur sens, limba română a creat un sens suplimentar pentru acest verbul, care devine sensul său de bază ('a săpa'). E evident că acest verbul este preluat în română cu un singur sens deși în bulgară există două sensuri. Mihăilă adăugă că este vizibil din acest exemplu caracterul „popular“ și că sensurile lor sunt o mărturie directă a faptului că acest cuvânt (ca și multe asemănătoare) au fost împrumutate pe cale orală, într-un mediu rural.⁴⁰

Mihăilă afirmă că alte cuvinte polisemantice din grupă a doilea pot fi reunite sub un titlu general de polisemie slavo-română. Aceste cuvinte care au multe sensuri în română, au multe sensuri și din limbile slave din care provin dar este necesară analiza aprofundată sensurilor lor să se dovedească faptul acest. Aceste cuvinte au fost împrumutate pe cale orală cu toate sensurile fundamentale ori poate fi unele cuvinte au avut un singur sens de bază (în română și în bulgară) și apoi s-au dezvoltat sensuri noi care au fost în anumita

³⁸ Mihăilă 1960, p. 223-224

³⁹ Mihăilă 1960, p. 227

⁴⁰ Mihăilă 1960, p. 227

interdependență. În acesta categorie de obicei sunt incluse substantive care se referă la viața familială și socială și la universul interior al omului, adjective care se referă la însușiri ale ființelor și lucrurilor, verbe cu sensuri abstracte, etc.⁴¹

De exemplu, cuvânt *babă* în română are multe sensuri: '1. femeie bătrână; 2. (reg.) bunică; 3. (fam.) soție; 4. doftoroaie; 5. (reg.) moașă sau nevastă (inv. 1. mireasă, 2. femeie măritată de curând, 3. soție; 4. femeie (în general))'. În bulgară *баба* înseamnă: '1. bunică; 2. femeie bătrână; 3. soacră mică (mama soției); 4. (pop.) moașă; 5. descântătoare, vrăjitoare; 6. (fig. fam.) om fricos.' Acest exemplu este unul dintre mai multe exemple care este dovadă de conviețuire lungă dintre poporul românesc și cel slav. Polisemia este obișnuită printre adjectivele de origine slavă, cu excepția adjectivelor care se referă la însușiri fizice ale animalelor și păsărilor, de exemplu *breaz*, *pag*, *griv* dar adjectivele ca *gol*, *slab*, *drag* au mai multe sensuri în limba bulgară dar și în alte limbi slave.⁴²

Există și categoria cuvintelor care a dezvoltat sensuri noi, care nu sunt prezente în limbile slave și această categoria se poate împărți la două grupuri:

- a) cuvinte care și-au lărgit sensul
- b) cuvinte care au obținut complet sensuri noi⁴³

Este important de spus că cuvinte din prima grupa au păstrat legătura semantică cu anumite cuvinte slave și numai au lărgit domeniul înțelesului al acestora cuvinte. Apariția unor sensuri noi este rezultatul de uitarea înțelesului inițial și pierderea formei interne a cuvântului pentru vorbitorul român. Sensuri noi apar când sensul de bază de unui cuvânt se uită și se lărgeste domeniul utilizării din cauză mediului extern actual. Mihailă a citat R. A. Budagov (1958:76) și a afirmat că forma internă inițială a anumit cuvântului depinde de funcția socială a cuvântului.⁴⁴

De exemplu, cuvântul *voinic* înseamnă: 'I. S. m. 1. tânăr bine făcut, curajos, viteaz, îndrăzneț; 2. Flăcău, fecior. 3. (Înv.) Soldat, ostaș. II. Adj. Robust, viguros, vânjos'. În bulgară există cuvântul *войник* care înseamnă numai '1. soldat; 2. militar'.⁴⁵ Este evident

⁴¹ Mihailă 1960, p. 227-228

⁴² Mihailă 1960, p. 228-229

⁴³ Mihailă 1960, p. 230

⁴⁴ Mihailă 1960, p. 230-231

⁴⁵ Mihailă 1960, p. 233

că în română acest sensul 'soldat' este formă învechită și că a dezvoltat sensuri noi chiar și a creat un cuvânt nou care aparține o altă parte de vorbire (adjectivul).

În ceea ce privește cuvintele care au obținut total sensuri noi, ele nu au pierdut complet legătura semantică cu cuvintele slave dar schimbarea sensurilor ei a fost foarte radicală.

De exemplu, verbul *a obosi* înseamnă 'a pierde puterile (fizice sau intelectuale) în urma unui efort îndelungat; a osteni'. În limba bulgară există verbul *обосявам, обосея* care are sensuri următoarele: '1. a rămâne desculț; 2. (despre animale de tracțiune) a rămâne fără potcoave; 3. (fig.) a săraci'. E evident că sensurile cuvintelor sunt complet diferite. Mihăilă afirmă că nici o limbă slavă nu are sensul pe care verbul îl are în română.⁴⁶

Există și mai multe cuvinte și cazuri ca cele trecute dar cele câteva exemple sunt aici numai ca exemple dezvoltării și îmbogațirii semantice în istoria română.

⁴⁶ Mihăilă 1960, p. 246

4. Categoria gramaticală a adjectivelor

4.1. Adjectivul în limba română

Adjectivul este o parte de vorbire care denumește însușiri ale obiectelor, și anume: dimensiunea, forma, culoarea, greutatea, etc. Adjectivul se caracterizează prin categoria gradelor de comparație și își poate schimba forma după gen, număr și caz pentru a se acorda cu substantivul determinat.⁴⁷

Prin sens și prin comportament morfologic adjectivele pot fi împărțite în: adjectivele propriu-zise (în care sunt incluse și participiile și gerunziile adjectivate), pronominale (*acest om, altă problemă, cartea mea*) și cantitative (*două bomboane*).⁴⁸

Adjectivele propriu-zise sunt clasificate în două clase semantice: adjective calificative și adjective categoriale.

Adjectivele calificative exprimă caracteristicile substantivelor privind aspectul (*frumos*), greutatea, înălțimea (*scund*), gustul (*dulce*), temperatura (*cald*), starea (*bătrân*), etc. Aceste adjective se pot adverbializa și substantiviza, adică aceste pot deveni adverbe (*scriere frumoasă – Ei scriu frumos.*) și ca substantive (*Femeia leneșă se vede după mers. – Leneșă se vede după mers.*).⁴⁹

Unele adjective calificative pot exprima sensuri diferite și aceasta depinde de poziția adjectivului cu privire la substantivul, de exemplu: *o mândră fată* înseamnă "*o fată frumoasă*" și *o fată mândră* înseamnă "*o fată orgolioasă*". Sensuri diferite ale adjectivului poate depinde și de prezența articolului definit, de exemplu: *un nou locul* înseamnă "*un alt locul*", dar *nou locul* înseamnă "*localul cel nou*".⁵⁰

Adjectivele categoriale de obicei intră în componentă unor denumiri din limbajul tehnico-științific, de exemplu *numeral ordinal*. Aceste adjective de obicei sunt postpuse substantivului, nu se adverbializează și nu se substantivează.⁵¹

⁴⁷ Academia Romana. Institutul de Lingvistica "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 141

⁴⁸ Academia Romana. Institutul de Lingvistica "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 141

⁴⁹ Academia Romana. Institutul de Lingvistica "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 142

⁵⁰ Academia Romana. Institutul de Lingvistica "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 142

⁵¹ Academia Romana. Institutul de Lingvistica "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 142-143

Adjectivele categoriale și adjectivele calificative sunt clase instabile pentru că unul și același adjectiv poate avea sens calificativ și categorial ce depinde de context. De exemplu, adjectivul *comun* ("banal") este calificativ (*Poartă o îmbrăcăminte foarte comună.*), dar cu sensul general este categorial (*păreră comună*).⁵²

În limba română existau adjective variabile și invariabile iar adjectivele variabile sunt mai frecvente și numeroase.

Adjectivele variabile pot fi identificate prin schimbarea formei după gen și număr. De exemplu, *harnic* are următoarele forme flexionare: *harnic, harnici, harnică, harnice* și aceste forme exprimă masculin și feminin, singular și plural. Adjectivul *mic* are trei forme flexionare: *mic* (singular masculin), *mică* (singular feminin) și *mici* (plural masculin și feminin), iar unele adjective au numai două forme, ca de exemplu *mare* (singular masculin și feminin) și *mari* (plural masculin și feminin).⁵³

Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" clasifică adjective variabile în patru grupuri: 1) clasa adjectivelor cu patru forme (*bun, buni; bună, bune*), 2) clasa adjectivelor cu trei forme (*nou, nouă, noi*), 3) clasa adjectivelor cu două forme (*dulce, dulci*), 4) clasa adjectivelor cu cinci forme (adjectivele care pot exprima genitivul și dativul cu prepozițiile *a*, respectiv *la* (*opiniile a destui/ la destui*).⁵⁴

Adjectivele invariabile nu cunosc opozițiile de gen, număr și caz și din ele fac parte unele adjective simple (*bleu*), compuse (*roz-oranj*) și locuțiunile adjectivale (*cum trebuie*).⁵⁵

Adjectivele au grade de comparație. Gradele de comparație se utilizează pentru exprimarea intensității unei însușiri. Există trei tipuri de grade de comparație: gradul pozitiv, gradul comparativ și gradul superlativ. Gradul pozitiv este forma a unui adjectiv din dicționare și exprimă existența unei însușiri a unui obiect (*om bun*).⁵⁶

Gradul comparativ se folosește în comparația însușirilor ale unei sau multora obiecte. Acest gradul poate exprima egalitatea, superioritatea și inferioritatea. Comparativ de

⁵² Academia Romana. Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 144

⁵³ Rusu, Dumitrescu 2008, p. 27

⁵⁴ Academia Romana. Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 146-148

⁵⁵ Academia Romana. Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan - Al. Rosetti" 2005, p. 151

⁵⁶ Rusu, Dumitrescu 2008, p. 27

egalitate se formează cu locuțiunile *la fel de, tot așa de* (*El este la fel de bun ca ea.*). Comparativ de inferioritate se formează cu *mai puțin* (*Ea este mai puțin nervoasă ca el.*) și comparativ de superioritate se formează cu *mai* (*El este mai nervos ca ea.*).⁵⁷

Gradul superlativ se folosește să se exprime unul grad foarte înalt al însușirilor ale unora obiecte. În ceea ce privește superlativ, există două tipuri: superlativ relativ și superlativ absolut și se formează cu *cel mai* și *foarte*. Superlativ relativ compară însușiri de mai multe obiecte în cel mai înalt grad (*El este cel mai harnic dintre toți studenți.*) iar superlativ absolut exprimă o însușire unei obiect a cărei valoare nu poate fi depășită (*El este foarte harnic.*). Superlativ absolut se poate exprima și prin alte adverbe mai expresive decât adverb *foarte* (*El este grozav de harnic.*) Există și adjectivele care nu au grade de comparație pentru că ele exprimă însușiri care nu au grade diferite sau semantică lor reprezintă o însușire la un anumit grad de comparație. Aceste adjective sunt: *major, minor, inferior, superior, anterior, posterior, etc.*⁵⁸ În limba română toate adjectivele au comparația analitică ca și în limba bulgară.

⁵⁷ Rusu, Dumitrescu 2008, p. 27

⁵⁸ Rusu, Dumitrescu 2008, p. 28

4.2. Adjectivul în limba bulgară

În limbă bulgară termenul *adjectiv* se denumește *прилагателно име* (*prilagatelno ime*). În ceea ce privește adjectivul bulgar există anumite diferențe în raportul cu cel român.

Definiția adjectivului din gramatică limbii bulgare este următoarea: Adjectivul ca o parte de vorbire marcă caracterul (calitate, însușire) obiectului. Este important de spus că caracterul adjectivului este inseparabil de obiect care este marcat cu anumit substantiv (*нов дом, нова книга*). Adjectivul este în mare dependența cu substantiv. Adjectiv nu are propriu gen gramatical și număr, ci se acordă cu gen și număr de substantivul la care se referă.⁵⁹

Adjectivele bulgare se împart la: a) adjectivele calitative

b) adjectivele relative

Adjectivele calitative sunt adjective care caracterizează obiectul în sine și ele se referă la culoare (*бял, червен, зелен*), aromă (*сладък, солен, горчив*), dimensiune (*голям, малък, висок*), formă (*прав, крив, квадратен*), proprietăți fizice (*твърд, мек, гладък*), calități spirituale (*умен, интелигентен, емоционален*).⁶⁰

Este important că numai adjectivele calitative au gradele de comparație fiindcă însușiri obiectelor care adjectivele calitative exprimă pot fi măsurate într-un fel. De exemplu: *висок, по-висок, най-висок; важен, по-важен, най-важен*.⁶¹

Adjectivele relative sunt adjective care nu caracterizează obiectul în sine ci însușirii obiectelor există numai datorită relațiilor cu alte obiecte.⁶²

Luând în considerare definiția de mai sus, adjectivele relative se referă la însușiri care pot fi legate cu: origini materiale (se referă la materialul din care este confecționat anumit obiect; *дървен, железен, копринен*), origini locale (se referă la localitate de unde vine sau

⁵⁹ Пашов 2005, p. 80

⁶⁰ Кръстев 2004, p. 61

⁶¹ Пашов 2005, p. 81

⁶² Пашов 2005, p. 81

unde este situat anumit obiect despre care e vorbă; *градски, селски, софийски*), apartenență (*народен, семеен, личен*), menire (*чаен, супен, перилен*).⁶³

Adjectivele relative nu au gradele de comparație (conform percepția tradițională) și acest fapt este important să se facă distincția între aceste două tipuri de adjective (relative și calitative). Relația de un obiect la altul care este exprimată cu adjectiv relativ ori există ori nu – masă este făcut din lemn sau nu este fiindcă nu este posibil că o masă este „*mai din lemn*” (*по-дървена*) sau „*cea mai din lemn*” (*най-дървена*).⁶⁴

Există un alt exemplu în care un adjectiv relativ poate deveni adjectiv calitativ și atunci toate regulile se schimbă. Când ne zicem *златен часовник* (ceas de aur) este evident ca el este făcut din aur și că astă este un adjectiv relativ și că nu are gradele de comparație (nu există *по-златен часовник*). Dar când ne zicem *златно сърце* și *златни ръце*, situația se schimbă. *Златно сърце* și *златни ръце* reprezintă grupele de cuvinte, sintagme în limba bulgară. Acest exemplu nu ne arată că inimă și mâini sunt facute din aur, ci înseamnă că aceasta inimă este 'cea mai bună' și că aceste mâini sunt 'curajoase și mâini cu experiență'.⁶⁵ În ceea ce privește exemplul acest din bulgară (*златен часовник*), în limba română exista numai adjectivul *auriu* care înseamnă 'de culoarea aurul; aurel, auros'.

Adjectivele bulgare se formează din alte cuvinte cu ajutorul sufixelor și prefixelor. Cele mai importante sufixele care se folosesc pentru formarea adjectivelor sunt⁶⁶:

- 1) -ав (-av) – гърбав, жилав
- 2) -ив, -лив (-iv, -liv) – мъръелив, боглив
- 3) -ист (-ist) – горист, скалист
- 4) -ит (-it) – сърдит, плодовит
- 5) -овен (-oven) – дъждовен, бунтовен

⁶³ Кръстев 2004, р. 61-62

⁶⁴ Пашов 2005, р. 81

⁶⁵ Пашов 2005, р. 82

⁶⁶ Кръстев 2004, р. 62-63

- 6) -овим (-ovim) – духовит, даровит
- 7) -телен (-telen) – съзнателен, застрахователен
- 8) -ичък (-ichk) – слабичък, простичък
- 9) -икав (-ikav) – червеникав, сладникав
- 10) -ов (-ov) – Иванов, чичов
- 11) -ев (-ev) – Ботев, Пенчев
- 12) -ин (-in) – мамин, бащин
- 13) -ски (-ski) – селски, детски
- 14) -ен (-en) – народен, дървен
- 15) -илен (-ilen) – родилен, сушил
- 16) -ален (-alen) – спален, венчален
- 17) -ителен (-itelen) – строителен, разхладителен
- 18) -ателен (-atelen) – познавателен, измервателен

Cele mai importante prefixele care se folosesc pentru formarea adjectivelor sunt ⁶⁷:

- 1) въз- (-vǎz) – възкисел, възслаб
- 2) пре- (pre-) – премьдър, престар

Adjectivele bulgare se modifică de gen și număr care depinde de genul și numărul substantivului care anumit adjectiv descrie. În ceea ce privește gen, în bulgară există forme speciale pentru masculin, feminin și neutru iar în ceea ce privește numărul în limbă

⁶⁷ Кръстев 2004, p. 63

bulgară contemporană exista numai o formă gramaticală pentru plural care este aceeași pentru toate genurile.⁶⁸

Forma de bază adjectivelor bulgare este forma nearticulată pentru gen masculin (*нов*). Această formă de mai sus se denumește și formă simplă, dar există și forma prelungită care se denumește formă extinsă (*нови*). Deși în limbă bulgară există această formă extinsă, aceasta nu se folosește în limba bulgară contemporană. Această formă este doar pentru formarea adjectivelor articulate (*нов - нови - новият*). În ceea ce privește formă extinsă este important de spus că rămășițele formei aceste pot fi văzute din unele dintre numele de locuri: *Нови Искър, Бели Извор, Черни Осъм*.⁶⁹

Forma feminină se formează din formă simplă și se adăugă la aceasta sufixul *-а* (*нов – нова*). Există o excepție care se referă la adjectivul *син* care depășește în *синя*.⁷⁰

Forma pentru genul neutru se formează din formă simplă și se adăugă la aceasta sufixul *-о* (*нов – ново*) și mai rar se adăugă sufixul *-е* (*висини – висине*).⁷¹

Forma care se referă la plural pentru genuri masculin, feminin și neutru se formează din formă simplă și se adăugă la aceasta sufixul *-и* (*нов – нови*).⁷²

Toate formele adjectivelor pot fi articulate. Forma articulată pentru gen masculin se poate să formeze în două feluri⁷³:

- 1) Când forma simplă a adjectivului anumit se termină la *-и*, se adăugă articolul hotărât *-ят* sau *-я* (*български – българският, българския*)
- 2) Când forma simplă a adjectivului anumit nu se termină la *-и*, se adăugă articolul hotărât *-ят* sau *-я* la formă extinsă care se termină la *-и* (*нов – нови – новият, новия*)

Forma articulată pentru gen feminin se formează cu articolul hotărât *-та* (*нова – новата*), iar forma articulată pentru gen neutru se formează cu articolul hotărât *-то* (*ново*

⁶⁸ Кръстев 2004, p. 63

⁶⁹ Кръстев 2004, p. 64

⁷⁰ Кръстев 2004, p. 64

⁷¹ Кръстев 2004, p. 64

⁷² Кръстев 2004, p. 64

⁷³ Кръстев 2004, p. 64 -65

– *новото*). Forma articulată pentru plural pentru genuri masculin, feminin și neutru se formează cu articolul hotărât *–те* care se adăugă la forma nearticulată pentru plural (*нови – новите*).⁷⁴

În limba bulgară ca și în română există gradele de comparație: gradul pozitiv (*положителната степен*), gradul comparativ (*сравнителната степен*) și gradul superlativ (*превъзходната степен*). Cum am deja spus, numai adjectivele calitative pot să aibă gradele de comparație dar cele relative nu pot să aibă. Gradul comparativ se formează cu particulă *по-* care se pune înaintea de adjectiv în gradul pozitiv și se separă de adjectiv cu liniuță (*по-добър, по-добра, по-добро, по-добри, по-добрият, по-добрия, по-добрата, по-доброто, по-добрите*).⁷⁵

Gradul superlativ se formează cu particulă *най-*, care se pune înaintea de adjectiv în gradul pozitiv și se separă de adjectiv cu liniuță (*най-добър, най-добра, най-добро, най-добри, най-добрият, най-добрия, най-добрата, най-доброто, най-добрите*).⁷⁶

⁷⁴ Кръстев 2004, р. 65

⁷⁵ Кръстев 2004, р. 65-66

⁷⁶ Кръстев 2004, р. 65-66

5. Adjectivele împrumutate din limba bulgară

În acest capitol va fi vorba despre adjective care au intrat din limba bulgară în română. Deși că numărul substantivelor și verbelor împrumutate din limba bulgară este cel mai mare, adjectivele împrumutate tot au avut un rol important din acest proces de împrumut. În ceea ce privește analiza această, adjectivele românești sunt luate din *DEX:dicționarul explicativ al limbii române (1998)* iar adjectivele bulgarești, din care adjective românești provin, sunt verificate și luate din câteva dicționare bulgare: *Българско-румънски речник (Dicționar bulgar-român) (2010)*, *Български тълковен речник (2004)*, *Бугарско-српски речник (2000)*, *Български тълковен речник (<http://rechnik.chitanka.info/>).*

Le-am căutat pe adjective în *DEX:dicționarul explicativ al limbii române (1998)* care au avut marcă *bg.* care înseamnă că adjectivul este de origine bulgară. Uneori nu a fost posibil să vadă imediat din care limbă a provenit un adjectiv fiindcă unele adjective române au provenit din alte părți de vorbire ca de exemplu din verbul român, substantiv român și așa face parte din familia de cuvinte.

Când am găsit toate anumite adjective, am verificat dacă cuvinte de origine bulgară din care provin aceste adjective române există în dicționarele bulgare și dacă forma lor este corectă. Dacă nu am găsit în dicționare bulgare anumite cuvinte pe care le-am căutat, le-am căutat pe internet. Când toate aceste adjective au fost verificate, le-am clasificat cu privire la semantică.

Fiindcă adjectivele nu provin numai din adjectivele bulgare dar și din altele părți de vorbire ca de exemplu, substantive și verbe, în acest caz adjectivele sunt categorizate având în vedere câmpuri semantice. Când am scris lista adjectivelor în ordine alfabetică, am comparat adjectivele române cu aceste bulgare din punct de vedere semantic.

Multe probleme sunt prezente în ceea ce privește categoria semantică a adjectivelor fiindcă adjectivele trebuie să fie grupate în categorii în ceea ce privește sens. Studiu lexico-semantic de G. Mihăilă a fost baza acestei analizei ca și aceste lucrării. Am preluat clasificarea semantică lui G. Mihăilă care am modificat puțin. Am adăugat două grupuri de adjective privind sensul lor: adjective care se referă la natură și adjective care aparțin mai multe categorii. Am adăugat cele două grupuri de adjective pentru că Mihăilă când a

scris analiza semantică, nu a inclus toate adjective slave, respectiv bulgare, ci numai cele mai importante sau cele mai interesante. Cred ca nici o clasificare care am scris nu este cea mai bună dar întotdeauna este dificil să clasifice adjectivele care nu au un singur sens dar uneori și mai multe sensuri.

Mihăilă afirmă că „adjectivele slave pot fi împărțite în mai multe grupe după sensul lor dar din cauza polisemantizmului, uneori, pot există ezitări în ceea ce privește incadrarea unui cuvânt într-o categorie sau alta.”⁷⁷ Clasificarea adjectivelor e bazată pe sensul inițial al cuvântului sau pe cea mai obișnuită întrebuințare a lui în limba română.

O problemă altă a fost că unele dintre adjective listate în dicționarul explicativ al limbii române în care a scris că provin din bulgară, nu au fost împrumutate din limba anumită. De exemplu, în ceea ce privește adjectivul *buruienos*, scrie că provine din adjectivul bulgar *burjan* dar faptul acest nu este corect pentru că cuvânt *burjan* este adjectivul macedonean. Am aflat și alte adjective care nu provin din bulgară ca *galeș*, *glumeț*, *noroi* și toate aceste sunt din macedoneană.

În dicționarul explicativ al limbii române sunt prezente și numeroase adjective care provin din limbă slavă veche/limbă bulgară. Ele sunt excluse din cauza originii lor discutabile. În această lucrare sunt incluse adjective care provin numai din bulgară.

Adjective de origine bulgară din româna pot fi grupate în următoarele categorii: adjective care se referă la omul, ființe vii și lucruri, adjective care se referă la animale, adjective care se referă la natură și adjective care aparțin mai multe diferite categorii.

⁷⁷ Mihăilă 1960, p. 172

5.1. Adjective care se referă la om, ființe vii și lucruri

Această grupa adjectivelor este cea mai mare. E evident că cele mai multe dintre adjectivele din grupul acest exprimă însușiri fizice a omului, ființelor vii și lucruri dar și însușiri psihice a omului. În tabelul de jos sunt adjective care se referă la om, ființe vii și lucruri. Unele dintre ele se poate să refere la toate termene (om, ființe vii și lucruri) iar altele se referă mai frecvent numai la unele dintre aceste. În cazul în care anumit adjectivul se referă la om, ființe vii și lucruri, domeniu care descrie acest adjectiv este larg. Unele dintre ele provin din alte părți de vorbire din bulgară ca de exemplu din verb *miža* (bg.) – *mijit* și din substantiv *kolec* (bg.) – *colțos*.

	OM	FIINȚE VII	LUCRURI
BOLNAV,-Ă, bolnavi, -e	+	+	-
BOLNĂVICIÓS, -OÁSĂ, bolnăvicioși, -oase	+	+	-
CÂȘ ² , -Ă, câși, -e	+	-	-
CLOCÍT ² , -Ă, clociți, -te	-	-	+
COBITÓR, -OÁRE, cobitori, -oare	+	-	-
COCLÍT,-Ă, cocliți, -te	-	-	+
COLȚÓS,-OÁSĂ, colțoși, -oase	+	+	-
COSTELÍV,-Ă, costelivi, -e	+	+	+
GĂDILICIÓS, -OÁSĂ, gădilicioși, -oase	+	-	-
GÁLCEVITÓR, -OÁRE, gâlcevitori, -oare	+	-	-

GĂRBOV,-Ă, gârbovi, -e	+	-	-
GRĂBÎT,-Ă, grăbiți, -te	+	+	-
GRIJULIU,-IE, grijulii	+	+	-
GURALIV,-Ă, guralivi, -e	+	-	-
HŪLPAV,-Ă, hulpavi, -e	+	+	-
LEHĂMETÎT,-Ă, lehămetiți, -te	+	+	+
LÎNGAV,-Ă, lingavi, -e	+	+	-
MIJÎT,-Ă, mijiți, - te	+	+	-
NEODIHNÎT,-Ă, neodihniți, -te	+	+	-
NERÓD,-OÁDĂ, nerozi, -oade	+	-	-
OBOSÎT,-Ă, obosiți, -te	+	+	-
OPĂCÎT,-Ă, opăciți, -te	+	+	-
OPĂRÎT,-Ă, opăriți, -te	+	+	+
PĂLĂVÁTIC,-Ă, pălăvatici, -ce	+	-	-
PLEȘŪV,-Ă, pleșuvi, -e	+	+	+
PRĂPĂDÎT,-Ă, prăpădiți, -te	+	+	+
POVÂRNÎT,-Ă, povârniți, -te	+	+	+
PRICINUITÓR, -OÁRE, pricinuitori, -oare	-	-	+

PRIPÍT,-Ă, pripiti, -te	+	-	+
PRITOCÍT ² ,-Ă, pritociți, -te	-	-	+
RĂZGÂIÁT,-Ă, răzgâiați, -te	+	-	-
RISIPÍT,-Ă, risipiți, -te	+	-	+
RISIPITÓR, -OÁRE, risipitori, -oare	+	-	-
ROPOTITÓR, -OÁRE, ropotitori, -oare	-	-	+
SĂRÁC, -Ă, săraci, -ce	+	+	+
SĂRMÁN,-Ă, sărmani, -e	+	-	-
SCROBÍT ² ,-Ă, scrobiți, -te	+	-	+
SFREDELITÓR, -OÁRE, sfredelitori, -oare	+	-	+
SIV, -Ă, sivi, -e	+	+	+
SLĂBÍT,-Ă, slăbiți, -te	+	+	+
SLĂBĂNÓG, -OÁGĂ, slăbănog, -oage	+	+	-
SMÂNTÂNÍT ² , - Ă, smântâniți, -te	-	-	+
STROPSÍT,-Ă, stropsiți, -te	+	-	+
ȘĂGÁLNIC,-Ă, șagalnici, -ce	+	-	-
ȘIȘTÁV,-Ă, șiștavi, -e	+	+	-

TĂRĂȚÓS,- OĂSĂ, trățoși, - oase	-	-	+
VOINÍC,-Ă, voinici, -ce	+	-	-
VOINICÉSC, -EĂSCĂ, voinicești	+	-	+
ZIMȚĂT,-Ă, zimțați, -te	-	-	+
POTMOLÍT,-Ă, potmoliți, -te	+	-	+
POTOLÍT,-Ă, potoliți, -te	-	-	+
BOLOVĂNÓS, -OĂSĂ, bolovănoși, -oase	-	-	+
CIUDĂT,-Ă, ciudați, -te	+	+	+
DOGORÍT,-Ă, dogoriți, -te	-	+	+
MOLCOMÍT,-Ă, molcomiți, -te	+	+	-
MOMITÓR, -OÁRE,momitori, -oare	+	-	-
ODIHNÍT,-Ă, odihniți, -te	+	+	-
PÂRLÍT ² ,-Ă, pârliți, -te	+	+	+
ZBÂRCÍT,-Ă, zbârciți, -te	+	+	+

Tabela 1. - Adjective care se referă la om, ființe vii și lucruri

Este evident din această tabelă că deși unele dintre adjective pot se referă la toate trei categorii, cele mai numeroase se referă la om. Fiindcă adjectivele din această grupă sunt numeroase, voi spune ceva despre ei pe scurt. Fiindcă multe dintre ele nu au aceiași sensuri în ambele limbi (în limba română și bulgară), ele vor fi analizate în capitolul *Adjectivele cu alt sens în limba română și limba bulgară*. Majoritatea adjectivelor din această grupă provin din verbele bulgar (28), din substantivele bulgare (17), din adjectivele bulgare (13) și din adverbul (1).

În formarea acestei grupe, am luat în considerare exemple cu anumite adjective din *DEX: dicționarul explicativ al limbii române (1998)*. Când nu era nici un exemplu în dicționar pentru anumit adjectiv, am căutat pe internet exemple care pot să-mi puțin ajute în formarea acestei grupe adjectivelor.

Multe dintre ele se referă la însușiri fizice ale omului care poate să fie pozitive sau negative ca de exemplu: *bolnav, bolnăvicios, câș, colțos, gârbov, mijit, pleșiv*, etc. E evident din exemple aceste că majoritatea din ei descriu însușiri fizice cele negative.

Există și adjective care se referă la însușiri psihice și caracter ale omului care poate să fie pozitive sau negative ca de exemplu: *gădilicios, gâlcevitor, grăbit, grijuliu, guraliv, pălăvatic, lingav, hulpav, neodihnit, obosit, nerod*, etc. Adjectivele acestea se referă mai ales la însușiri psihice cele negative.

Unele dintre ele se referă la determinări ale omului din punct de vedere social ca de exemplu: *sărac, sărman, slobod*.

În ceea ce privește adjectivele care se referă la ființe vii și lucruri, se poate concluzi cu ușurință că adjectivele care se referă la ființe vii pot să descrie aproape toate aceleași caracteristici ca și cele care se referă la om (de exemplu: *șiștav, slăbănog, slăbit, siv, sărac, pleșiv*) iar adjectivele care se referă la lucruri descrie mai ales însușirile lor fizice (de exemplu: *siv, coclit, lehametit, opărit, pleșiv, prăpădit*, etc.)

5.2. Adjective care se referă la animale

Adjective care descriu animale de obicei se referă la însușiri fizice ale animalelor. Deși această grupa nu are numeroase adjective, adjectivele acestea sunt adesea folosite în limba populară. Mihăilă declară că ele sunt „interesante prin valorile lor lexicale specializate, ele fiind direct legate de viața agricolă, țărăneasă”⁷⁸. Adjectivele *roitor* și *prăsit* provin din verbele *roja* și *prasja se*, iar adjectivul *hârbar* din substantivul *hârbel*.

BREAZ, -Ă, breji, breze

CLONȚÓS, -OÁSĂ, clonțoși, -oase

GRIV, -Ă, grivi, -e

HÂRBĂR, -Ă, hârbari, -e

POTCOVÍT², -Ă, potcoviți, -te

PRĂSÍT², -Ă, prăsiți, -te

ROITÓR, -OÁRE, roitori, -oare

Adjectivele *breaz* și *griv* se referă la culoarea părului sau lânii animalelor și penelor păsărilor, de obicei domestice⁷⁹. Adjectivul *breaz* poate descrie în sensul figurat și caracterul negativ al omului.

Adjectivul *roitor* se referă la insecte, mai ales la albine, care roiesc. Există și sensul figurat pentru acest adjectiv și în acest caz el se referă la oameni sau lucruri care sunt în mișcare.

Adjectivul *clonțos* se referă la păsări care au ciocul mare. Există și sensul figurat pentru acest adjectiv care se referă la caracterul negativ al omului.

Adjectivul *hârbar* se referă la câini care nu au stăpân lor iar există și sensul figurat pentru acest adjectiv și el se referă la caracterul negativ al omului.

Adjectivul *potcovit* se referă numai la animale care pot să aibă potcoave.

Toate aceste adjective române provin din adjective bulgare, numai *hârbar* și *potcovit* provin din substantive bulgare, iar *prăsit* și *roitor* provin din verbele bulgare.

⁷⁸ Mihăilă 1960, p. 178

⁷⁹ Mihăilă 1960, p. 179

5.3. Adjective care se referă la natură

Grupa această, tot ca și grupă adjectivelor care se referă la animale, nu este prea mare și exprimă de obicei însușiri plantelor și pământului. Omul este legat de natură, ca și cu animale, și este normal că există cuvinte împrumutate din acest domeniul lexic. Necesitate umană să descrie natură a rezultat cu adjectivele mai jos.

BUSUIÓC, -OÁCĂ, busuioci, -oace

CLISÓS, -OÁSĂ, clisoși, -oase

HUMÓS, -OÁSĂ, humoși, -oase

PLIVÍT², pliviți, -te

PÂRLOGÍT, -Ă, pârlogiți, -te

ȚELINÓS, -OÁSĂ, țelinoși, -oase

Adjectivul *busuioc* se referă la descrierea aromei a fructelor și vinurilor.

Adjectivul *clisos* se de obicei referă la caracteristica pământului.

Adjectivul *humos* se referă la caracteristica terenurilor și pământului.

Adjectivul *plivit* se referă la terenuri, plante cultivate dar și la pomi și vie.

Adjectivul *pârlogit* se referă la terenuri agricole necultivate.

Adjectivul *țelinos* se referă la pământ necultivat.

Este interesant că toate aceste adjective din această grupă adjectivelor care se referă la natură nu au sensurile figurate și majoritatea adjectivelor române au provenit din substantive bulgare, numai adjectivul *clisos* a provenit din adjectivul bulgar și adjectivul *plivit* a provenit din verbul bulgar.

5.4. Adjective care aparțin mai multe diferite categorii

Unele adjective a fost foarte dificil de a plasa in grupă cu privire la sensul. Din cauza această unele adjective au intrat în grupă care aparțin multe categorii la care se adjectivul poate referă (omul, natură, lucruri diferite, noțiuni, animale, etc.) Aceste adjective frecvent au mai multe înțelegeri datorită și sensurilor figurate ale lor.

ARĂPÉSC, -EÁSCĂ, arăpești
ARGĂȚÉSC, -EÁSCĂ, argățești
BORCĂNÁT, -Ă, borcănați, -te mare
BĂȘTINÁȘ, -Ă, băștinași, -e
BLĂNÓS, -OÁSĂ, blănoși, -oase
CÂRPÁCITÓR, -OÁRE, cârpăcitori, -oare
CLĂCĂȘÉSC, -EÁSCĂ, clăcășești
DESLUȘÍT, -Ă, deslușiți, -te
GOSPODĂRÉSC, -EÁSCĂ, gospodărești
GROÁZNIC, -Ă, groaznici, -ce
GRĂDINĂRÉSC, -EÁSCĂ, grădinărești
MORCOVÍU, -ÍE, morcovii
NISIPÓS, -OÁSĂ, nisipoși
SLOBÓD, -Ă, slobozi, -de
ȘCOLÁR, -Ă, școlari, -e
TRÂNTÍT, -Ă, trântiți, -te
ZĂDĂRÁT², -Ă, zădărați, -te
GRĂNICERÉSC, -EÁSCĂ, grănicerești
ISPRĂVNICÉSC, -EÁSCĂ, isprăvnicești
JEGÓS, -OÁSĂ, jegoși, -oase
JÍLAV, -Ă, jilavi, -e
JUPUÍT², -Ă, jupuiți, -te
NĂDUȘÍT, -Ă, nădușiți, -te
NĂMEȚÍT, -Ă, nămețiți, -te
NIMERÍT, -Ă, nimeriți, -te
OBIȘNUÍT, -Ă, obișnuiți, -te

OCOLÍT, -Ă, ocoliți, -te
PROCLÉT, -Ă, procleți, -te
PRĂVĂLÍT, -Ă, prăvăliți, -te
PUSTIÍT, -Ă, pustiiți, -te
SUR, -Ă, suri, -e
VÂRTEJITÓR, -OÁRE, vârtejitori, -oare
VOPSÍT², -Ă, vopsiți, -te
ZĂDUFÓS, -OÁSĂ, zădufoși, -oase
ZĂPUȘÍT, -Ă, zăpușiți, -te
ZOBÍT, -Ă, zobiți, -te

Adjective care aparțin multe diferite categorii pot să se refere la: animale și haine (*blănos*), animale, state, oameni, drumuri, timp, lucruri (*slobod*), oameni și animale (*zădărât*), oameni, animale, piele, arbori, lucruri (*jupuit*), drumuri, locuri și vehicule (*nămețit*), etc.

Unele dintre adjective care aparțin multe diferite categorii ca de exemplu *groaznic*, *obișnuit*, *jilav*, *jegos*, *borcanat*, *morcoviu*, pot să descrie numeroase diferite noțiuni.

5.5. Adjectivele cu alt sens în limba română și limba bulgară

O limbă prezintă o necesitate de a-și îmbogăți constant vocabularul, se regenerează constant, se adaptează și ajustează, pentru a putea rămâne vie. Este cunoscut faptul că lexicul unei limbi reprezintă un teritoriu controversat, într-o permanentă schimbare și dinamicitate. Cuvinte și structuri lingvistice pătrund în utilizare, devin cunoscute sau dispar odată cu trecerea timpului. În acest capitol va fi listate adjectivele românești ale căror sensuri nu sunt potrivite complet sau parțial ale celor bulgare. Putem să denumim adjectivele aceste „prieteni falși”. „Prieteni falși” sunt cuvinte sau expresii în două limbi care arată sau sună similar, dar diferă în sensul.⁸⁰

- Adjectiv român *blănos* '(rar; despre animale sau haine) cu blană bogată' provine din substantivul bulgar *blana* care înseamnă '1. pământ arat, 2. brazdă, bucată de pământ scoasă împreună cu iarbă.
- Adjectiv român *breaz* '1. (despre animale) cu o pată albă în frunte sau cu o dungă albă pe bot. ◇ Expr. *A cunoaște* (pe cineva) *ca pe un cal breaz* = a cunoaște foarte bine (pe cineva). 2. fig. (ir.; despre oameni) deștept, isteț, grozav' provine din adjectiv bulgar *breaz* care înseamnă 'breaz (dar numai despre bivole)'. Acest exemplu este aici pentru că sensuri din ambele limbi sunt potrivite parțial. Mihăilă afirmă că românii au creat sensul figurat al adjectivului *breaz*⁸¹.
- Adjectiv român *câș* '1. (reg.) care este lipsit de unul sau de mai multe degete; ciung. 2. adj. și adv. (fam.) (care este) strâmb' provine din adjectiv bulgar *kus* care înseamnă 'scurt; mic, scund'
- Adjectiv român *clocit* '(despre lichide, alimente) care a căpătat un miros urât și un gust prost (în urma șederii îndelungate); stătut' provine din verbul bulgar *kloči* care înseamnă '1. (despre găină; despre păsări) a cloncai, 2. a gălgâi, a clocoti, a fierbe'. În ceea ce privește verbul român *cloci* există o singură legătură cu verbul bulgar *kloči*. Una dintre sensurile verbului român *cloci* este: '(despre păsări) a sta pe ouă pentru a scoate din ele pui'.

⁸⁰http://www.academia.edu/9910474/DVA_ASPEKTA_NEODRE%C4%90ENOSTI_POJMA_LA%C5%BDNI_PRIJATE_LJI

⁸¹ Mihăilă 1960, p. 179

- Adjectiv român *clonțos* '(pop.; despre păsări) care are ciocul, pliscul mare. ♦ fig. (fam.; despre oameni) certăreț, arțăgos' provine din adjectivul bulgar *kljunest* care înseamnă 'care arată ca un cioc'. Una singură legătură între cele două adjective este cioc, dar sensurile adjectivelor nu sunt aceleași. Este evident că adjectiv român *clonțos* are și sens figurat care nu există în bulgară.
- Adjectiv român *grăbit* '(despre oameni) care se grăbește, care merge foarte repede (pentru a ajunge undeva la timp)' provine din verbul bulgar *grabja (se)* care înseamnă 'a fura; a smulge; a răpi'
- Adjectiv român *hârbar* '(pop.; despre câini) fără stăpân; de pripas. ♦ fig. (despre oameni; adesea substantivat) fără căpătâi, hoinar, vagabond, hârbareț' provine din substantivul bulgar *hârbel* care înseamnă 'ciob'
- Adjectiv român *hulpav* '(reg.; adesea adverbial) foarte lacom la mâncare; mâncăcios' provine din verbul bulgar *hlapam* care înseamnă 'a fi prea larg'
- Adjectiv român *žilav* 'umed; reavăn' provine din adjectivul bulgar *žilav* care înseamnă '1. mladios, flexibil, elastic, 2. vânjos, rezistent, 3. (despre carne) tare, cu zgârci, 4. (tehn.) ductil, 5. (despre noroi) lipicios'
- Adjectiv român *jupuit* '(despre piele) luat, tras de pe corp; (despre oameni sau animale ori despre părți ale corpului) cu pielea luată; belit. ♦ descuamat. ♦ julit. ♦ (despre arbori) cojit. ♦ (despre lucruri) ros, uzat' provine din verbul bulgar *župja* care înseamnă 'a curăța un arbore de coajă'. Este evident că acest exemplu este aici fiindcă verbul bulgar din care vine acest adjectivul român corespund în sens parțial.
- Adjectiv român *nădușit* '1. transpirat, asudat. 2. (pop.) care este pe punctul de a se sufoca, de a se îneca sau care a murit sufocat' provine din verbul bulgar *naduša* care înseamnă '1. a simți, a miroși, a adulfeca, 2. (fig.) a presimți, a intui'
- Adjectiv român *nămețit* '(pop.) acoperit cu multă zăpadă; troienit, înzăpezit' provine din verbul bulgar *nameta* care înseamnă 'a mătura, a strânge ceva cu mătură'

- Adjectiv român *nerod* '1. (om) prost, netot, neghiob, nătărău. 2. care aparține nerodului (1), care caracterizează pe nerod, nerozesc; care denotă, trădează prostie, prostesc; *p. ext.* lipsit de sens, de rațiune; stupid' provine din cuvânt bulgar *neroda*, dar nu am găsit în dicționare bulgare acest cuvânt *neroda* ci numai am găsit adjectivul *neroden* care înseamnă 'nenăscut'
- Adjectiv român *nisipos* 'care este plin de nisip (1), care conține mult nisip, acoperit cu nisip; nisipit' provine din substantivul bulgar *nasip* care înseamnă '1. terasament , 2. rambleu; dig de pământ, umplutură'
- Adjectiv român *obosit* 'care simte oboseală; sleit de puteri, ostenit, istovit' provine din verbul bulgar *oboseja* care înseamnă '1. a rămâne desculț, 2. (despre animale de tracțiune) a rămâne fără potcoave, 3. (fig.) a sărăci'
- Adjectiv român *opăcit* '(reg.) 1. zăpăcit, speriat, uluit. 2. pocit, monstruos' provine din substantivul bulgar *opačina* care înseamnă 'temperament dificil, încăpăținat'. Una singură legătură dintre cele două cuvinte este descrierea caracterului și comportamentului care se referă la omul.
- Adjectiv român *pălăvatic* '(reg.)1. nemernic, ticălos. 2. zănatic, ușuratic. ♦ (substantivat) persoană care vorbește anapoda, fără rost; palavragiu' provine din adjectivul bulgar *palav* care înseamnă 'zburdalnic, ștrengar, neastâmpărat'
- Adjectiv român *potmolit* 'împotmolit (din PODMÓL, *podmoluri*, s. n. (pop.) 1. aluviune; *p. ext.* mâl, nămol sau teren mâlos. ♦ cantitate mare, grămadă. 2. mal înalt, abrupt, ros de ape. 3. prispă (de pământ). ♦ vatră de lut pe care este clădit cuptorul în unele case țărănești)' provine din substantivul bulgar *podmol* care înseamnă '1. cotlon, scobitură (sub mal/stâncă), 2. stâncă subacvatică'
- Adjectiv român *potolit* 'lipsit de intensitate, de agitație; liniștit, domol; așezat, blând. ♦ (despre mers) încet, fără grabă. ♦ (despre foc) care arde mocnit, fără vâlvătai, pe punctul de a se stinge; (despre lumină) palid, difuz. ♦ (despre sunete) slab, stins, încet, molcom. ♦ (despre ape) fără valuri mari, lin.' provine din verbul bulgar *potulja* care înseamnă '1. a ascunde, a tăinui, a dosi, 2. a cocoloși, a acoperi'

- Adjectiv român *povârnit* 'care este aplecat, înclinat; care este situat în pantă sau formează o pantă' provine din verbul bulgar *povârna* iar în bulgară există două verbe aceleași care au diferite sensuri: a) *povârna* 'a-i fi greață; a vomita, a vărsa' b) *povârna* '1. a întoarce din drum, a trimite înapoi, 2. a da înapoi, a restitui, 3. a chema înapoi'
- Adjectiv român *pripit* '1. (despre oameni) care se mișcă sau acționează prea repede și adesea fără chibzuială. ♦ (despre acțiunile, manifestările oamenilor) care se face sau se spune prea repede, adesea fără o suficientă chibzuială. 2. (despre mâncăruri) fiert sau copt în grabă (la suprafață), la un foc (prea) iute' provine din verbul bulgar *pripira* care înseamnă '1. a apăsa, 2. a insista'
- Adjectiv român *rudăresc* 'de rudar (unor lucrători (țigani) care confecționeau obiecte din lemn), făcut de rudar; țigănesc' provine din substantiv bulgar *rudar* care înseamnă 'un om care sapă minereu în scopul de a obține metal'
- Adjectiv român *slăbănog* 'I. adj. 1. (adesea substantivat) slab la trup, uscățiv. 2. lipsit de putere, de vlagă; debil. II. S. m. plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cărnoasă, cu frunze ovale dințate și cu flori galbene punctate cu roșu, cu un pinten, folosită în medicină (*Impatiens noli-tangere*)' provine din substantiv bulgar *slabanoga*. Acest caz este special și interesant ca numai substantivele din română (*slăbănog*) și bulgara (*slabanoga*) corespund în sens parțial. Substantiv bulgar și român reprezintă un termen botanic, adică plantă. În română există și adjectivul *slăbănog*, dar în bulgară nu, există numai substantivul (plantă). Sensul adjectivului *slăbănog* nu are legătură clară cu sensul substantivului bulgar și din cauză această am pus aici acest adjectiv.
- Adjectiv român *șiștav* '(pop.; despre boabele cerealelor) nedezvoltat, sec, mărunț. (despre oameni și animale) plăpând' provine din adjectivul bulgar *șișkav* care înseamnă '(fam.) gras, obez, corpulent'
- Adjectiv român *voinic* 'robust, viguros, vânjos' provine din substantivul bulgar *vojnîk* care înseamnă '1. soldat, 2. militar'. În română există substantiv *voinic* care înseamnă 'tânăr bine făcut, curajos, viteaz, îndrăzneț, 2. flăcău, fecior 3. (Înv.)

soldat, ostaș'. Se poate vede din aceste însemnările că substantiv român *voinic* este forma învechita pentru *soldat* și așadar nu se folosește.

- Adjectiv român *voinicesc* '1. de voinic, vitejesc; *p. ext.* eroic, legendar.. ♦ viguros, zdravăn, puternic. 2. de flăcău, de bărbat; bărbătesc. 3. (înv.) ostășesc.' provine din substantivul bulgar *vojnîk* care înseamnă '1. soldat, 2. militar'.
- Adjectiv român *zăpușit* '(pop.) 1. înăbușit, sufocat de căldură. 2. înăbușitor (din cauza căldurii), sufocant, zăpușitor' provine din verbul bulgar *zapuș*a care înseamnă '1. (a începe) a fuma, 2. (a începe) a fumega, a scoate fum, 3. a afuma, 4. a astupa, a înfunda'

5.6. Împărțirea adjectivelor privind folosirea adjectivelor de origine bulgară

Adjective anumite pot să fie grupate în grupe cu privire la folosirea lor care poate fi frecventă sau nu.

Mai jos este lista adjectivelor de origine bulgară care le-am găsit în *DEX:dicționarul explicativ al limbii române (1998)* și care am clasificat în grupe diferite. Unele dintre ele sunt clasificate în grupuri mixte (de exemplu, adjective fără nici o marcă și adjective populare) fiindcă aceste adjective datorită sensurilor sale diferite, se pot utiliza simultan mai frecvent, mai rar, din o anumită regiune, etc.

1) **Adjectivele populare** sunt adjective care de obicei provin din popor și care se folosesc des și astăzi.

ARĂPESC, CLONȚOS, GĂDILICIOS, GÂLCEVITOR, GRIV, HÂRBAR, LINGAV, MOLCOMIT, NĂMEȚÍT, POTMOLÍT, SLOBÓD, ȘIȘTÁV, ZĂDĂRÁT, ZĂPUȘÍT

2) **Adjectivele regionale** sunt adjective care sunt caracteristice numai pentru o anumită regiune și se utilizează numai aici.

CÂȘ, LEHĂMETIT, MIJIT, OPĂCÍT, PĂLĂVÁTIC, PÂRLOGÍT, SIV, ZOBÍT

3) **Adjectivele învechite** sunt adjective care nu sunt mai folosite, un fel de arhaizme.

NEODIHNÍT

4) **Adjectivele care se folosesc rar**

ARGĂTESC, BLĂNOS, CÂRPĂCITOR, HUMOS, MOMITÓR, MORCOVÍU, PRICINUITÓR, ZĂDUFÓS

5) **Adjective fără nici o marcă**

Cred că aceste adjective sunt adjective literare (fiindcă nu au avut nici o marcă specială iar sunt în dicționar) și adjective care sunt mai frecvent folosite în viața cotidiană.

BĂȘTINAȘ, BOLNAV, BOLNĂVICIOS, BOLOVĂNOS, BORCĂNAT, BREAZ, BUSUIOC, CIUDAT, CLĂCĂȘESC, CLISOS, CLOCIT, COBITOR, COCLIT, COLȚOS, DESLUȘIT, DOGORIT, GÂRBOV, GOSPODĂRESC, GRĂBIT, GRĂDINĂRESC, GRĂNICERESC, GROAZNIC, GURALIV, ISPRAVNICESC, JEGOS, JILAV, JUPUIT,

NERÓD, NIMERÍT, NISIPÓS, OBIȘNUÍT, OBOSÍT, OCOLÍT, OPĂRÍT, PÂRLÍT, PLEȘÚV, PLIVÍT, POTCOVÍT, POTOLÍT, POVÂRNÍT, PRĂPĂDÍT, PRĂSÍT, PRĂVĂLÍT, PRIPÍT, PRITOCÍT, RISIPÍT, ROITÓR, ROPOTITÓR, RUDĂRÉSC, SĂRÁC, SCROBÍT, SFREDELITÓR, SLĂBĂNÓG, SLĂBÍT, SMÂNTÂNÍT, ȘĂGÁLNIC, ȘCOLÁR, TĂRĂȚÓS, TRÂNTÍT, ȚELINÓS, VOINÍC, VOPSÍT, ZBÂRCÍT, ZIMȚÁT

6) Adjectiv fără nici o marcă și adjectiv regional

GRIJULIU

7) Adjective fără nici o marcă și adjective care se folosesc rar

COSTELIV, RĂZGÂIÁT, SUR, VÂRTEJITÓR

8) Adjective fără nici o marcă și adjective populare

NĂDUȘÍT, PUSTIÍT

9) Adjective fără nici o marcă și adjective învechite

ODIHNÍT, RISIPITÓR, VOINICÉSC

10) Adjectiv învechit și regional

PROCLÉT

11) Adjectiv fără nici o marcă, adjectiv învechit și regional

SĂRMÁN

12) Adjectiv popular și regional

STROPȘÍT

6. Concluzii

Limbă română este o limbă romanică care a fost puternic influențată de către diferite limbi străine, mai ales de către limbile slave, respectiv limba bulgară. Limba latină este limbă care a participat în formarea principală a limbii române în ceea ce privește gramatica și lexicul. Datorită slavilor, bilingvismului și relațiilor strânse dintre cele două culturi și neamuri diferite, limba română a devenit limba variată și a primit multe inovații lingvistice și împrumuturi lexicale.

Aceasta asimilație cu slavii a avut un rol important pentru limba română fiindcă limba română a obținut un caracter special, în comparație cu alte limbi romanice, care este prezent și până la astăzi. Împrumutul a avut loc la toate niveluri lingvistice ale limbii române dar procesul anumit este mai bine văzut în categoria lexicului.

Scopul acestei lucrări a fost mai bună cunoaștere limbii române. Am conchis că limbă bulgară a influențat în ceea mai mare măsura decât alte limbile slave de sud și în domeniul lexicului. Deși cele mai frecvente cuvinte care au fost împrumutate din limba bulgara evident au fost substantive, adjectivele tot au pătruns în mare măsura în fondul lexical limbii române. Ceea ce am notificat este că numeroase adjective preluate din bulgară se referă mai frecvent la om și animale iar însușirile și caracteristice (fizice, psihice, etc.) pe care ele le descriu au fost mai des cele rele. În ceea ce privește analiza semantică se poate spune că numeroase adjective care au intrat în limbă română au păstrat același sensul ca în limbă bulgară, dar unele dintre ele au schimbat total sau parțial sensurile lor sau au adăugat sensurile noi.

7. Rezumat (în limba croată) / Sažetak

Rumunjski jezik je jedan od romanskih jezika koji se u samom početku razvijao u okrilju latinskog jezika i rimske kulture, a kasnije su na njegov razvitak utjecali mnogi drugi narodi i njihove kulture. Što se tiče drugih naroda, jedan od najvećih utjecaja na rumunjsku gramatiku i leksikologiju imali su Slaveni, a velik udio u tome imali su Bugari.

Zahvaljujući zajedničkom životu i bilingvizmu koji je bio prisutan među Rumunjima i Bugarima, nastao je rumunjski jezik koji je bio poseban upravo zbog tih određenih slavenskih elemenata i to je ono što ga ustvari razlikuje od drugih romanskih jezika koji su se razvijali u posve drugačijim uvjetima i okolnostima.

U ovom radu smo se bavili proučavanjem pridjeva koji su u rumunjski jezik došli posuđivanjem iz bugarskog jezika. Posuđivanje je počelo još od najranijeg razdoblja slavensko-rumunjskog bilingvizma i možemo ga podijeliti na posuđivanje koje se vršilo usmenim putem u kojem je glavnu ulogu imao narod te pisanim putem u kojem su glavnu ulogu imale razne knjige i dokumenti. Pridjevi koji su posuđeni iz bugarskog su podijeljeni semantički na: pridjeve koji se odnose na ljude, živa bića i stvari, pridjeve koji se odnose na životinje, pridjeve koji se odnose na prirodu i pridjeve koji se odnose na više kategorija. Pridjevi su podijeljeni i s obzirom na učestalost korištenja u suvremenom rumunjskom jeziku. Detaljnije su obrađeni su pridjevi koji su u potpunosti ili djelomično promijenili značenje s obzirom na svoj ishodišni jezik, a na kraju rada se nalazi i abecedni popis svih pridjeva koji su posuđeni iz bugarskog.

8. Referințe

Academia Română. Institutul de lingvistică "Iorgu Iordan", DEX : dicționarul explicativ al limbii române, Univers enciclopedic, București 1998

Academia Romana. Institutul de Lingvistica "Iorgu Iordan - Al. Rosetti", Gramatica limbii române: I : cuvântul, Academia Romana, București 2005

Андрейчин, Лйубомир Димитров ет ал., Попов Димитър Георгиев – допълнение, Български тълковен речник, Наука и изкуство, София 2004

Brâncuș, Grigore, Introducere în istoria limbii române I (ediția a II-a), Editura fundației *România de mâine*, București, 2005

Firică, Camelia, članak „Slav influence upon the romanian languages“, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, god. 19 (2010.), br. 3 (107) str. 511-523, Zagreb: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar"

Йован, Тибериу, Българско-румънски речник (Dicționar bulgar-român), Труд, София 2010

Ivănescu, Gheorghe, Istoria limbii române, Junimea, Iași 1980

Кърстев, Боримир, Граматика за всички, Наука и изкуство, София 2004

Mihăilă, Gheorghe, Împrumuturi vechi sud-slave în limba română, Editura Academiei Republicii Populare Române, București 1960

Младенов, Марин, Бугарско-српски речник, Завод за учебнике и наставна средства, Београд 2000

Пашов, Петър, Българска граматика, Хермес, Пловдив 2005

Rusu, Mina-Maria, Doru, Dumitrescu, Limba română: ghid, Editura Didactică și Pedagogică, București 2008

<http://dexonline.ro/>

<http://rechnik.chitanka.info/>

http://www.academia.edu/9910474/DVA_ASPEKTA_NEODRE%C4%90ENOSTI_POJMA_LA%C5%BDNI_PRIJATELJI

ANEXĂ

Lista adjectivelor românești de origine bulgară

ARĂPÉSC, -EÁSCĂ, *arăpești*, adj. (Pop.) Care aparține arapilor, privitor la arapi. –Arap + suf. *-esc* - din bg. arap

ARGĂȚÉSC, -EÁSCĂ, *argățești*, adj. (Rar) De argat, specific argatului. –Argat + suf. *-esc* - din bg. argat

BĂȘTINÁȘ, -Ă, *băștinași*, -e, adj., s. m. și f. (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește; autohton, indigen, aborigen. –Baștină + suf. *-aș* - din bg. baștina

BLĂNÓS, -OÁSĂ, *blănoși*, -oase, adj. (Rar; despre animale sau haine) Cu blană bogată. – din bg. blana

BOLNÁV, -Ă, *bolnavi*, -e, adj., s. m. și f. (Persoană) care suferă de o boală; (om) suferind, beteag. [Acc. și: (reg.) *bólnav*] - din bg. bolnav

BOLNĂVICIÓS, -OÁSĂ, *bolnăvicioși*, -oase, adj. 1. Care se îmbolnăvește ușor; gubav. ♦ (Ca) de bolnav. 2. Fig. Care este atras irezistibil spre viciu, spre lucruri anormale sau exagerate. – Bolnav + suf. *-icios*] - din bg. bolnav

BOLOVĂNÓS, -OÁSĂ, *bolovănoși*, -oase, adj. Cu mulți bolovani; bolovănit. ♦ Fig. *Stil bolovănos. Vorbire bolovănoasă.* – Bolovan + suf. *-os* - din bg. balvan

BORCĂNÁT, -Ă, *borcănați*, -te, adj. Mare, gros, umflat (ca un borcan). – Borcan + suf. *-at* - din bg. burkan

BREAZ, -Ă, *breji*, *breze*, adj. 1. (Despre animale) Cu o pată albă în frunte sau cu o dungă albă pe bot. ♦ Expr. *A cunoaște* (pe cineva) *ca pe un cal breaz* = a cunoaște foarte bine (pe cineva). 2. Fig. (Ir.; despre oameni) Deștept, isteț, grozav. - din bg. breaz

BUSUIÓC, -OÁCĂ, *busuioci*, -oace, s. m., s. n., adj. II. Adj. (Despre fructe, vin) Cu aromă de busuioc (I 1). ♦ *Pere busuioc* = soi de pere răspândit mai mult în Moldova, ovale, galbene-verzui și roșii-aprins pe partea însorită. ♦ (Substantivat, f.) Varietate de viță-de-vie; strugure produs de această viță. [Var.: *bosuióc* s. n.] – din bg. bosilek

CÂRPĂCITÓR, -OÁRE, *cârpăcitori, -oare*, adj. (Rar) Care cârpăcește. – Cârpaci + suf. – *tor* - din bg. kârpáč

CÂȘ², -Ă, *câși, -e*, adj., adv. 1. Adj. (Reg.) Care este lipsit de unul sau de mai multe degete; ciung. 2. Adj. și adv. (Fam.) (Care este) strâmb. – din câși (pl. lui **câs* < bg. *kus* „scurt”)

CIUDÁT, -Ă, *ciudați, -te*, adj. Care iese din comun, care șochează (prin aspect, manifestări, evoluție etc.); curios, straniu, bizar; ciudos (2). – din bg. čudat „minunat”.

CLĂCĂȘÉSC, -EĂSCĂ, *clăcășești*, adj. Care aparține clăcașilor (1), privitor la clăcași, de clăcași. – Clăcaș + suf. -*esc.* - din bg. tlaka

CLISÓS, -OĂSĂ, *clisoși, -oase*, adj. Vâscos, lipicios, cleios; *p. gener.* argilos. – Clisă + suf. -*os* - din bg. klisav

CLOCÍT², -Ă, *clociți, -te*, adj. (Despre lichide, alimente) Care a căpătat un miros urât și un gust prost (în urma șederii îndelungate); stătut. – din bg. kloči

CLONȚÓS, -OĂSĂ, *clonțoși, -oase*, adj. (Pop.; despre păsări) Care are ciocul, pliscul mare. ♦ Fig. (Fam.; despre oameni) Certăreț, arțăgos. – din bg. kljunest

COBITÓR, -OÁRE, *cobitori, -oare*, adj. (În superstiții) Care cobește. – din bg. kobja

COCLÍT, -Ă, *cocliți, -te*, adj. 1*. (Despre obiecte de aramă) Acoperit cu cocleală (1). ♦ (Despre obiecte metalice) Oxidat. 2. (Despre mâncăruri) Care a căpătat gust de cocleală (2). ♦ (Despre gură) Cu o senzație neplăcută, amară, ca de aramă coclită. ♦ (Despre gust) Specific coclelii; amar. – V. Cocli (COCLÍ, pers. 3 *coclește*, vb. IV. 1. Refl. și intrans. (Despre obiecte de aramă) A se acoperi cu un strat de cocleală (1). ♦ (Despre alte obiecte metalice) A se oxida. 2. Refl. (Despre mâncăruri) A căpăta sau a avea cocleală (2). – Cf. bg. kotljasvam

COLȚÓS, -OĂSĂ, *colțoși, -oase*, adj. Cu colții ieșiți în afară; cu dinți mari. ♦ Fig. Bun de gură, arțăgos; obraznic, recalcitrant. – Colț + suf. -*os* - din bg. kolec

COSTELÍV, -Ă, *costelivi, -e*, adj. 1. (Despre ființe) Slab, uscățiv (încât i se văd coastele). 2. (Despre nuci) Care are miezul mic și coaja greu de desfăcut. 3. Fig. (Rar) Arid, sec, sărac. - din bg. kosteliv

DESLUȘÍT, -Ă, *deslușiți, -te*, adj. (Adesea adverbial) 1. Care se aude limpede. 2. Care se vede precis. 3. Pe înțeles, lămurit, răspicat. – din bg. dosluşam

DOGORÍT, -Ă, *dogoriți, -te*, adj. Înfierbântat, ars; pârlit. [Var.: dogorát, -ă adj.] – V. Dogori - din bg. dogorja

GÂDILICIÓS, -OĂSĂ, *gâdilicioși, -oase*, adj. (Pop. și fam.; despre oameni) Care se gâdilă ușor. – Gâdili + suf. *-icios* - din bg. gâdel mi je „mă gâdilă”

GÂLCEVITÓR, -OĂRE, *gâlcevitori, -oare*, adj., s. m. și f. (Pop.) (Om) certăreț. – Gâlcevi + suf. *-tor*. (Din GÂLCEÁVĂ, *gâlcevi*, s. f. (Pop.) Ceartă (zgomotoasă, aprinsă); situație creată în raporturile dintre două sau mai multe persoane în urma unor certuri; sfadă. – din bg. gâlčava

GĂRBOV, -Ă, *gârbovi, -e*, adj. (Despre oameni) Care are spinarea încovoiată (de bătrânețe); gârbovit. –din bg. gârbav

GOSPODĂRÉSC, -EĂSCĂ, *gospodărești*, adj. 1. Care aparține sau este specific unui gospodar priceput. 2. (Rar) Conjugal. – Gospodar + suf. *-esc*. - din bg. gospodar

GRĂBÍT, -Ă, *grăbiți, -te*, adj. (Despre oameni) Care se grăbește, care merge foarte repede (pentru a ajunge undeva la timp). - din bg. grabja (se)

GRĂDINĂRÉSC, -EĂSCĂ, *grădinărești*, adj. Care aparține grădinarului sau grădinaritului, privitor la grădinar sau la grădinărit. – Grădinar + suf. *-esc*. - din bg. gradina.

GRĂNICERÉSC, -EĂSCĂ, *grănicerești*, adj. Care aparține grănicerilor, privitor la grăniceri. ♦ *Ținut grăniceresc* = regiune de graniță a Imperiului Habsburgic, ai cărei locuitori se bucurau de anumite privilegii în schimbul supravegherii și apărării hotarelor. – Grănicer + suf. *-esc*. *din* Graniță - din bg., granica

GRIJULÍU, -ÍE, *grijulii*, adj. (Despre ființe și manifestările lor) Plin de atenție, de grijă față de cineva sau de ceva; atent, grijnic, grijitor; prudent, prevăzător. ♦ (Reg.) Îngrijit, ordonat. [Var.: (reg.) grijulív, -ă adj.] – din bg. griliv.

GRIV, -Ă, *grivi*, -e, adj. (Pop.; despre câini, păsări etc.) Pătat cu alb și negru; pestriț, grivei. ♦ (Substantivat) Câine sau cățea cu blana de culoare pestriță. ◇ Expr. (E) *departe griva de iepure*, se spune cuiva care se află departe de adevăr. – din bg. griv.

GROÁZNIC, -Ă, *groaznici*, -ce, adj. 1. Care insuflă groază (prin aspect, manifestări, consecințe); grozav, înfricoșător, înspăimântător, îngrozitor, abominabil. 2. Care este extrem de puternic, de violent, de intens. *Durere groaznică*. ♦ (Adverbial) Tare, mult; foarte, extrem de... – din bg. grozen.

GURALÍV, -Ă, *guralivi*, -e, adj., s. m. și f. (Persoană) care vorbește mult, întruna; limbut, vorbăreț. [Var.: (reg.) guraliu, -ie adj.] – din bg. govorliv (după *gură*).

HÂRBĂR, -Ă, *hârbari*, -e, adj. (Pop.; despre câini) Fără stăpân; de pripas. ♦ Fig. (Despre oameni; adesea substantivat) Fără căpătâi, hoinar, vagabond, hârbareț. – Hârb + suf. -ar. – Cf. bg. hârbel.

HÚLPAV, -Ă, *hulpavi*, -e, adj. (Reg.; adesea adverbial) Foarte lacom la mâncare; mâncăcios. [Var.: hâlpav, -ă, hâlpov, -ă adj.] – Cf. bg. hlapam

HUMÓS, -OÁSĂ, *humoși*, -oase, adj. (Rar) Care conține humă, cu humă. – Humă + suf. -os. - din bg. huma

ISPRĂVNICÉSC, -EÁSCĂ, *isprăvnițești*, adj. Care ține de ispravnic sau de isprăvnicie, privitor la ispravnic sau la isprăvnicie. – Ispravnic + suf. -esc. din bg. izpravnik

JEGÓS, -OÁSĂ, *jegoși*, -oase, adj. Plin de jeg (1); murdar. – Jeg + suf. -os. – Din bg. žeg

JÍLAV, -Ă, *jilavi*, -e, adj. Umed; reavăn. [Acc. și: *jiláv*] – din bg. žilav.

JUPUÍT², -Ă, *jupuiți*, -te, adj. (Despre piele) Luat, tras de pe corp; (despre oameni sau animale ori despre părți ale corpului) cu pielea luată; belit. ♦ Descuamat. ♦ Julit. ♦ (Despre arbori) Cojit. ♦ (Despre lucruri) Ros, uzat [Var.: (reg.) jupít, -ă adj.] – din jupui – din bg. župja „a curăța un arbore de coajă”

LEHĂMETÍT, -Ă, *lehămetiți*, -te, adj. (Reg.) Plictisit, scârbit, dezgustat, lehămetuit. – din lehamite - din bg. liha mi ti „mi-e silă, m-am săturat”

LÍNGAV, -Ă, *lingavi*, -e, adj. (Pop.) 1. Mofturos la mâncare; care abia se atinge de mâncare. 2. Slab, plăpând, bolnăvicios. [Var.: lígav, -ă adj.] – Cf. bg. ligav

MIJÍT, -Ă, *mijiți, -te*, adj. (Reg.; despre ochi) Întredeschis .- din bg. miža

MOLCOMÍT, -Ă, *molcomiți, -te*, adj. (Pop.) Încet, lent, liniștit, domol. – V. molcomi.- din bg. mülkom

MOMITÓR, -OÁRE, *momitori, -oare*, adj. (Rar) Care momește; ademenitor. – Momi + suf. *-tor.*- din bg. mamja

MORCOVÍU, -ÍE, *morcovii*, adj. (Rar) De culoarea morcovului; roșcat, portocaliu. – Morcov + suf. *-iu.*- din bg. morkov

NĂDUȘÍT, -Ă, *nădușiți, -te*, adj. 1. Transpirat, asudat. 2. (Pop.) Care este pe punctul de a se sufoca, de a se îneca sau care a murit sufocat. - din bg. naduša

NĂMEȚÍT, -Ă, *nămețiți, -te*, adj. (Pop.) Acoperit cu multă zăpadă; troienit, înzăpezit – din bg. nameta

NEODIHNÍT, -Ă, *neodihniți, -te*, adj. Care nu se odihnește, nu stă (niciodată); *p. ext.* care este oricând gata de lucru, de acțiune; neobosit. ♦ (Înv.) Neliniștit, agitat. [Pr.: *ne-o-*] – Pref. *ne-* + odihnit. - din bg. otdihna

NERÓD, -OÁDĂ, *nerozî, -oade*, adj., s. m. și f. 1. Adj., s. m. și f. (Persoană) care are mintea mărginită, care pricepe greu un lucru, care acționează fără să judece; (om) prost, netot, neghiob, nătărău. 2. Adj. Care aparține nerodului (1), care caracterizează pe nerod, nerozesc; care denotă, trădează prostie, prostesc; *p. ext.* lipsit de sens, de rațiune; stupid. [Var.: (reg.) năród, -oádă adj., s. m. și f.] – din bg. neroda.

NIMERÍT, -Ă, *nimeriți, -te*, adj. 1. Care este bine găsit, bine ales, care este adecvat situației, scopului; corespunzător, indicat, potrivit. ♦ (Adverbial) Potrivit; judicios. 2. Bun, reușit, izbutit. [Var.: (reg.) nemerít, -ă adj.] - din bg. nameria

NISIPÓS, -OÁSĂ, *nisipoși, -oase*, adj. Care este plin de nisip (1), care conține mult nisip, acoperit cu nisip; nisipit. [Var.: (reg.) nāsipós, -oásă adj.] – din bg. nasip

OBIȘNUÍT, -Ă, *obișnuiți, -te*, adj. 1. Care a devenit obicei, care a intrat în obișnuița cuiva, caracteristic cuiva. 2. Care se face, se întâmplă sau se întâlnește în mod regulat; care se folosește adesea; curent. ♦ (Substantivat) Persoană întâlnită în mod frecvent într-o casă, într-un loc etc. ♦ (Adverbial) în mod regulat, de obicei. 3. Care nu se distinge prin

nimic în mod deosebit; comun, simplu, banal, de rând. [Var.: (Înv.) obicinuít, -ă adj.]- din bg. običaj

OBOSÍT, -Ă, *obosiți, -te*, adj. Care simte oboseală; sleit de puteri, ostenit, istovit. - din bg. oboseja

OCOLÍT, -Ă, *ocoliți, -te*, adj. Care se abate din drumul drept, care face ocoluri sau cotituri; care înconjoară. ♦ Fig. Care este făcut sau spus cu înconjur, pe departe. Expr. *Pe căi ocolite* = prin mijloace indirecte, nerecomandabile, prin subterfugii. - din bg. okolen

ODIHNÍT, -Ă, *odihniți, -te*, adj. 1. Care și-a refăcut și și-a întărit puterile (prin somn² sau prin întreruperea temporară a activității). 2. (Înv.) Liniștit, calm; mulțumit, satisfăcut. [Var.: (reg.) hodinít, -ă adj.] din bg. odihna

OPĂCÍT, -Ă, *opăciți, -te*, adj. (Reg.) 1. Zăpăcit, speriat, uluit. 2. Pocit, monstruos. - din bg. opača

OPĂRÍT, -Ă, *opăriți, -te*, adj. 1. Peste care s-a turnat sau s-a vărsat apă fierbinte. 2. (Mai ales despre copiii mici) Care are iritații ale pielii (de obicei la încheieturi) din cauza transpirației, a urinei etc. 3. Fig. Fără chef, supărat; fiert, plouat. - din bg. oparja

PĂLĂVÁTIC, -Ă, *pălăvatici, -ce*, adj. (Reg.) 1. Nemernic, ticălos. 2. Zănatic, ușuratic. ♦ (Substantivat) Persoană care vorbește anapoda, fără rost; palavragiu. - Cf. bg. palav

PÂRLÍT², -Ă, *pârliți, -te*, adj. 1. Ars ușor, numai la suprafață. ♦ (Despre haine, țesături etc.) Ars superficial la călcat sau la dogoarea focului. 2. (Despre oameni sau despre părți ale corpului lor) Cu pielea înnegrită de soare; înnegrit, bronzat. 3. (Despre vegetație) Ofilit, veștejit, uscat din cauza arșiței. 4. Fig. (Fam.; despre oameni) Sărac, nevoiaș; necăjit, amărât. ♦ (Substantivat) Om nevoiaș; *p. ext.* om neisprăvit, prăpădit. -din bg. pãrlja

PÂRLOGÍT, -Ă, *pârlogiți, -te*, adj. (Reg.; despre terenuri agricole necultivate) Părăginit. - din bg. prelog

PLEȘÚV, -Ă, *pleșuvi, -e*, adj. 1. (Despre oameni) Chel. 2. (Despre soluri, munți etc.) Lipsit de vegetație, fără arbori; (despre ogoare) fără semănături; *p. ext.* uscat, sterp, arid. ♦ (Despre arbori) Fără frunze, desfrunzit. [Var.: (reg.) plešúg, -ă adj.] - din bg. plešiv

PLIVÍT², *pliviți, -te*, adj. 1. (Despre terenuri sau plante cultivate) Curățat de buruieni. 2. (Despre pomi, vie, plante) Curățat de lăstari, de cârceii, de frunzele etc. care sunt de prisos. –din bg. plevja

POTCOVÍT², -Ă, *potcoviți, -te*, adj. (Despre animale de tracțiune) Care are potcoave, cu potcoave. –din bg. podkova

POTMOLÍT, -Ă, *potmoliți, -te*, adj. (Pop.) Împotmolit. – din bg. podmol

POTOLÍT, -Ă, *potoliți, -te*, adj. Lipsit de intensitate, de agitație; liniștit, domol; așezat, blând. ♦ (Despre mers) încet, fără grabă. ♦ (Despre foc) Care arde mocnit, fără vâlvătăi, pe punctul de a se stinge; (despre lumină) palid, difuz. ♦ (Despre sunete) Slab, stins, încet, molcom. ♦ (Despre ape) Fără valuri mari, lin. –din bg. potulja

POVÂRNÍT, -Ă, *povârniți, -te*, adj. Care este aplecat, înclinat; care este situat în pantă sau formează o pantă. –din bg. povârna

PRĂPĂDÍT, -Ă, *prăpădiți, -te*, adj. (Despre obiecte, clădiri, bunuri etc.) Care se află într-o stare mizerabilă, care este stricat, deteriorat, dărâmat, sărăcăcios; (despre ființe) cu forțele fizice (sau morale) epuizate; vlăguit, extenuat, sfârșit. ♦ (Substantivat) Om sărac, sărman; om nenorocit, amărât; *p. ext.* om chinuit, nefericit, obidit. - din bg. propadam

PRĂSÍT², -Ă, *prăsiți, -te*, adj. (Despre animale) Reprodus, înmulțit. - din bg. prasja se

PRĂVĂLÍT, -Ă, *prăvăliți, -te*, adj. Înclinat, răsturnat, rostogolit, prăbușit (peste ceva). ♦ Surpat, năruit, dărâmat. - din bg. provalja

PRICINUITÓR, -OÁRE, *pricinuitori, -oare*, adj., s. m. și f. 1. (Rar) Adj. Care produce, provoacă, prilejuiește, dă naștere la ceva. 2. S. m. și f. (Înv.) Persoană care face, inițiază, produce ceva. [Pr.: -nu-i-]- din bg. pričina

PRIPÍT, -Ă, *pripiți, -te*, adj. 1. (Despre oameni) Care se mișcă sau acționează prea repede și adesea fără chibzuială. ♦ (Despre acțiunile, manifestările oamenilor) Care se face sau se spune prea repede, adesea fără o suficientă chibzuială. 2. (Despre mâncăruri) Fiert sau copt în grabă (la suprafață), la un foc (prea) iute. ♦ *Mămăligă pripită* = mămăligă mestecată pe măsură ce se adaugă mălaiul în apa clocotită. – Cf. bg. pripra

PRITOCÍT², -Ă, *pritociți, -te*, adj. (Despre vin sau zeama de varză, de murături) Care a fost supus pritocirii. –din bg. pretoča

PROCLÉT, -Ă, *procleți, -te*, adj. 1. (Înv.; adesea substantivat) Care a fost excomunicat, anatemizat, blestemat; eretic; *p. ext.* păgân, necredincios. 2. (Reg.; adesea substantivat) Ticălos, rău, păcătos, ipocrit. 3. (Reg.) Grozav, strașnic, cumplit. – din bg. proklet

PUSTIÍT, -Ă, *pustiiți, -te*, adj. 1. Prefăcut în pustiu (I 1); părăsit, lipsit de viață; devastat, prădat, distrus. 2. (Pop.) Retras; izolat, solitar.- din bg. pustinja

RĂZGÂIÁT, -Ă, *răzgâiați, -te*, adj. Exagerat de alintat; prost crescut; răsfățat. ♦ Fig. (Rar) Desfățat, satisfăcut. [Pr.: *-gâ-iat*. – Var.: Răzgâiát, -ă adj.] – din bg. razgaljam

RISIPÍT, -Ă, *risipiți, -te*, adj. 1. Răspândit în toate părțile; împrăștiat, răsfirat. 2. (Despre materiale, bani, averi) Cheltuit fără socoteală; irosit. 3. (Despre armate sau cete înarmate) Pus pe fugă; alungat, înfrânt. 4. (Despre construcții) Stricat, sfărâmat; prăbușit, ruinat. – din bg. razsipja

RISIPÍTÓR, -OÁRE, *risipitori, -oare*, adj. 1. Care își risipește averea, bunurile; cheltuitor. 2. (Înv.) Care produce ruină; nimicitor, distrugător. – din bg. razsipja

ROITÓR, -OÁRE, *roitori, -oare*, adj. Care roiește – din bg. roja

ROPOTITÓR, -OÁRE, *ropotitori, -oare*, adj. Care ropotește. – din bg. ropot

RUDĂRÉSC, -EÁSCĂ, *rudărești*, adj. De rudar (care confecționau obiecte din lemn), făcut de rudar; țigănesc. – din bg. rudar

SĂRÁC, -Ă, *săraci, -ce*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care nu are avere, care este lipsit de bunurile materiale necesare vieții; sărman, nevoiaș. ♦ Expr. *Sărac și curat*, se spune despre cei care preferă să rămână săraci (1) decât să se îmbogățească prin mijloace necinstite. ♦ (Substantivat) Cerșetor. ♦ (Despre lucruri) Care reflectă sărăcia; sărăcăcios. 2. (Despre țări, orașe) Lipsit de bunuri materiale (mai ales naturale), populat cu oameni puțin avuți. ♦ (Despre sol, terenuri) Care este puțin productiv; neroditor. 3. (Mai ales cu determinări introduse prin prep. „de”) Lipsit de..., fără... ♦ Loc. adj. *Sărac cu duhul* = lipsit de inteligență, de spirit; prost. ♦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „în”) Care posedă ceva în cantitate nesatisfăcătoare. ♦ Care este în cantitate mică, puțin, insuficient. ♦ (Despre limbă) Care are vocabular redus, care posedă insuficiente mijloace

de expresie. ♦ Fig. Lipsit de conținut; inexpressiv. Stil sărac. 4. (Despre surse de lumină) Lipsit de intensitate; slab. 5. (Despre plante, vegetație) Lipsit de vigoare, pipernicit, firav. 6. Lipsit de fast, modest, simplu; banal, mediocru. 7. (Exprimă compătimire față de cineva sau de ceva) Biet, sărman, nenorocit, sărăcan. [Var.: (pop.) sireác, -ă adj.] – din bg. sirak

SĂRMÁN, -Ă, *sărmani*, -e, adj. 1. (Adesea substantivat) Sărac (1). 2. (Înv. și reg.) Orfan. 3. (Adesea substantivat; exprimă compătimire față de cineva sau de ceva) Biet, nenorocit, sărac (7). [Var.: (reg.) sărimán, -ă, sirimán, -ă, sirmán, -ă adj.] – din bg. siromah

SCROBÍT², -Ă, *scrobiți*, -te, adj. (Despre rufe, fire sau produse textile) Care a fost supus operației de apretare; apretat. ♦ Fig. (Despre oameni și manifestările lor) îngâmfat; rigid, pretențios, scorțos. – din bg. skrobja

SFREDELITÓR, -OÁRE, *sfredelitori*, -oare, adj. 1. Care sfredelește. 2. Fig. Care pătrunde, străbate (ca un sfredel); (despre ochi, privire) care privește atent, cercetător; pătrunzător, iscoditor, scormonitor. ♦ (Despre idei, sentimente) Care chinuiește, roade, macină. – din bg. svredel

SIV, -Ă, *sivi*, -e, adj. (Reg.) De culoare cenușie, sură; (despre părul oamenilor) cărunt. – din bg. siv

SLĂBĂNÓG, -OÁGĂ, *slăbănog*, -oage, adj., s. m. I. Adj. 1. (Adesea substantivat) Slab la trup, uscățiv. 2. Lipsit de putere, de vlagă; debil. II. S. m. Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cărnosă, cu frunze ovale dințate și cu flori galbene punctate cu roșu, cu un pinten, folosită în medicină (*Impatiens noli-tangere*). – din bg. slabonoga.

SLĂBÍT², -Ă, *slăbiți*, -te, adj. 1. Care a pierdut din grăsime, din greutate; care a devenit slab. 2. Lipsit de putere, de energie; istovit. ♦ (Despre organe ale corpului, facultăți ale omului etc.) Care nu-și mai îndeplinește bine funcția, atins de o infirmitate; debilitat. – Din slab.- Cf. bg. slabeja

SLOBÓD, -Ă, *slobozi*, -de, adj. (Pop.; în concurență cu liber) 1. (Despre oameni) Care se bucură de deplinătatea drepturilor politice și cetățenești; liber. ♦ (Despre popoare, state) Independent, neatârnat. ♦ (Despre orașe) Autonom. 2. (Despre oameni) Care se găsește în stare de libertate, care nu este închis, întemnițat. ♦ (Despre animale) Lăsat în libertate. 3. Care nu este supus nici unei constrângeri, nici unei îngrădiri; care are posibilitatea de a acționa în anumite împrejurări după propria sa voință sau dorință, care nu este împiedicat

să facă un anumit lucru. ◇ Expr. *E slobod* = e permis, e îngăduit. *A avea mână slobodă* = a fi darnic, generos. Cu inima slobodă = liniștit, împăcat. *A rămâne pe voia slobodă a cuiva* sau *a ceva* = a fi la dispoziția cuiva sau a ceva. ◆ (Adverbial) în voie, nestingherit. 4. (Despre oameni și manifestările, cuvintele lor) Lipsit de rezervă, de măsură; prea familiar; indecent, licențios. ◇ Expr. *A fi slobod la* (sau *de*) *gură* = a vorbi prea mult și fără sfială, depășind limitele buneicuvinițe. 5. (Despre drumuri) Pe care se poate trece fără obstacole; pe care nu sunt impuse restricții. ◆ (Despre locuri, scaune) Pe care nu l-a ocupat nimeni; gol. 6. (Despre timp) De care se poate dispune, în care ești scutit de obligațiile obișnuite. 7. (Despre lucruri care leagă, fixează, strâng etc.) Care permite mișcări, care nu strânge; *p. ext. larg.* ◇ Expr. *A da* (cuiva) *frâu slobod* = a da (cuiva) libertate, a lăsa (pe cineva) în voie, să facă ce dorește. 8. (Substantivat, f.; în loc. adv.) *Cu sloboda* = fără bagaj, fără greutate sau încărcătură. – din bg. sloboden

SMÂNTÂNÍT², -Ă, *smântâniți*, -te, adj. (Despre lapte) De pe care s-a luat sau din care s-a extras smântână. – Cf. bg. smetana

STROPSÍT, -Ă, *stropsiți*, -te, adj. 1. (Pop.) Zdrobit, sfărâmat, strivit în picioare. ◆ Stricat, deformat. 2. Fig. (Reg.; despre oameni; adesea substantivat) Zăpăcit, smintit; năbădăios, îndrăcit. 3. Fig. (Pop. și fam.; despre cuvinte) Pocit, deformat, schimonosit, stâlcit. – Cf. bg. strošavam

SUR, -Ă, *suri*, -e, adj. 1. De o culoare intermediară între alb și negru sau care rezultă dintr-un amestec de alb și negru; cenușiu; (despre animale și păsări) care are părul, lâna, penele de culoare cenușie. ◆ (Substantivat, m.) Nume dat unui cal cu părul sur (1). ◆ (Substantivat, f.; în sintagma) *Sură de stepă* = rasă de taurine indigenă, de culoare cenușie sau vânătă, care prezintă o mare rezistență și pretenții reduse de hrană. 2. (Despre cer, nori, văzduh) Lipsit de lumină, de strălucire; încețoșat, turbure; *fig.* posomorât, mohorât. 3. (Despre părul oamenilor; *p. ext.* despre oameni) Cărunt. ◆ Fig. (Rar) Bătrân, străvechi; îndepărtat. – din bg. sur

ȘĂGÁLNIC, -Ă, *șăgalnici*, -ce, adj. Care face glume; care provoacă râsul; glumeț, hazliu; poznaș, șugubăț. – din bg. šega

ȘCOLĂR, -Ă, *școlari*, -e, s. m., adj. 1. S. m. Elev al unei școli (1). 2. Adj. Care ține de școală (1), privitor la școală sau la școlari (1). din bg. škola

ȘIȘTÁV, -Ă, *șiștavi*, -e, adj. (Pop.; despre boabele cerealelor) Nedezvoltat, sec, mărunț. ♦ (Despre oameni și animale) Plăpând. – din bg. *șiškav*

TĂRÂȚÓS, -OÁȘĂ, *tărățoși*, -oase, adj. Care conține țărățe (1) sau care are aspectul țărăței. - din bg. *trici*

TRÂNTÍT, -Ă, *trântiți*, -te, adj. Așezat pe ceva într-o poziție comodă; care s-a tolănit; lungit Cf. bg. *tärtja*

ȚELINÓS, -OÁȘĂ, *țelinoși*, -oase, adj. (Despre pământ) Nelucrat, necultivat; întelenit. – din bg. *celina*

VÂRTEJITÓR, -OÁRE, *vârtejitori*, -oare, adj. (Rar) Care învoburează, răscolește. - din bg. *vărtež*

VOINÍC, -Ă, *voinici*, -ce, s. m., adj. I. S. m. 1. Tânăr bine făcut, curajos, viteaz, îndrăzneț. ♦ *Voinic de codru* sau *voinicul codrului* = haiduc. 2. Flăcău, fecior. 3. (Înv.) Soldat, ostaș. II. Adj. Robust, viguros, vânjos. – din bg. *vojnîk*

VOINICÉSC, -EÁȘĂ, *voinicești*, adj. 1. De voinic, vitejesc; *p. ext.* eroic, legendar. ♦ *Luptă voinicească* (și substantivat, f.) = luptă corp la corp; trântă. ♦ Viguros, zdravăn, puternic. 2. De flăcău, de bărbat; bărbătesc. 3. (Înv.) Ostășesc. – din bg. *vojnîk*

VOPSÍT², -Ă, *vopsiți*, -te, adj. Dat cu vopsea, colorat prin vopsire; boit. - din bg. *vapsam*

ZĂDĂRÁT², -Ă, *zădărăți*, -te, adj. (Pop.; despre oameni și animale) întărâtat, provocat; mâniat. - din bg. *zadirjam*

ZĂDUFÓS, -OÁȘĂ, *zădufoși*, -oase, adj. (Rar) Plin de zăduf, foarte călduros, înăbușitor. - din bg. *zaduh*

ZĂPUȘÍT, -Ă, *zăpușiți*, -te, adj. (Pop.) 1. Înăbușit, sufocat de căldură. 2. Înăbușitor (din cauza căldurii), sufocant, zăpușitor. – din bg. *zapusa*

ZBÂRCÍT, -Ă, *zbârciți*, -te, adj. Care prezintă zbârcituri, cute, riduri; încrețit. – Cf. bg. *bărča*

ZIMȚÁT, -Ă, *zimțați*, -te, adj. Cu zimți; dințat, crestat, zimțuit. – Cf. bg. *zâbec*

ZOBÍT, -Ă, *zobiți*, -te, adj. (Reg.) Sfărâmat, zdrobit. – din bg. *zob*